

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

Jan 20
1894
F. W. [unclear]
Lund

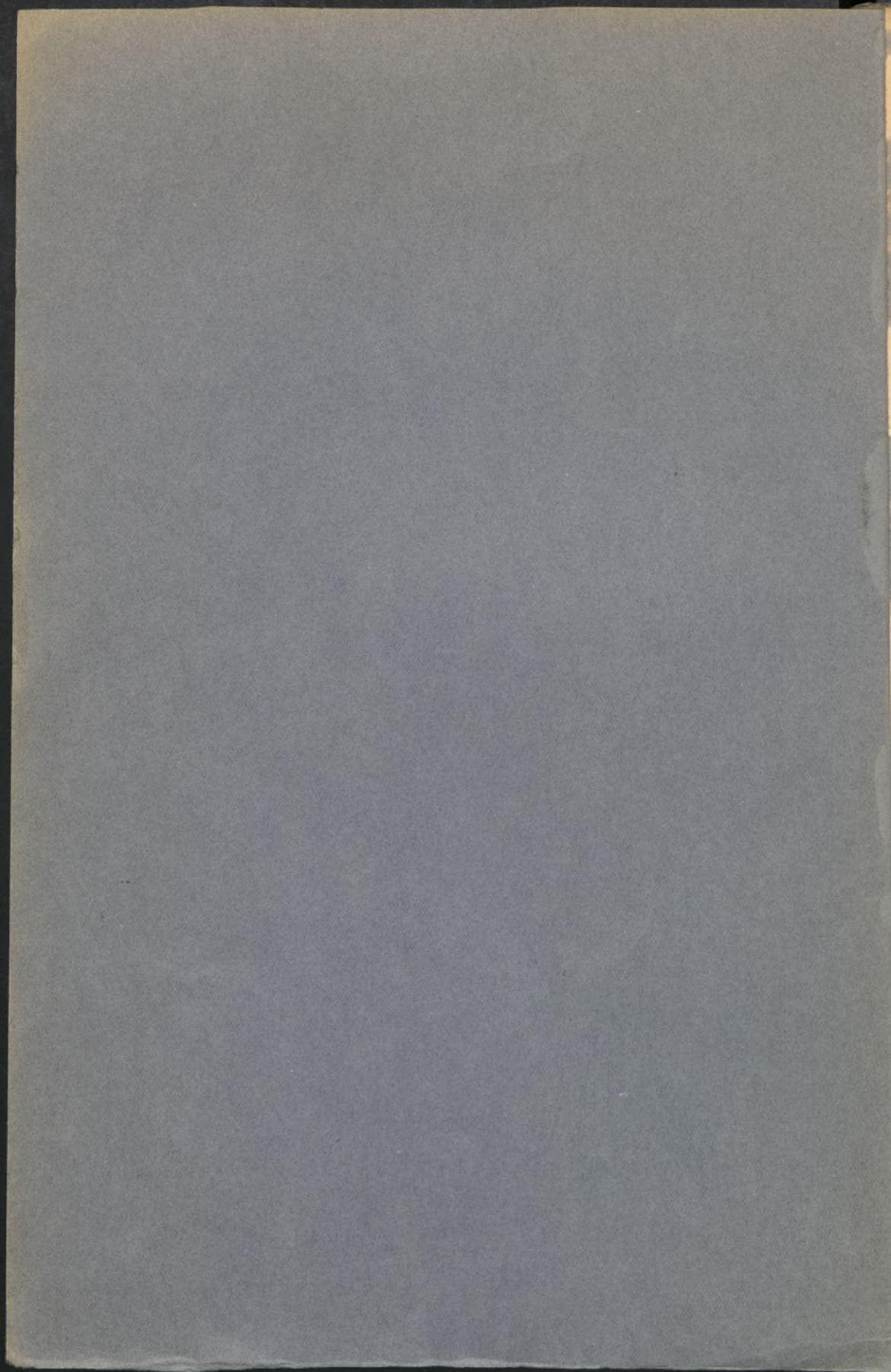
Kandegille.

Skänka Gylhistorier återutgädda

av

Eva Wigström

1894.

BIDRAG TILL KÄNNEDOM OM
DE SVENSKA LANDSMÅLEN OCK SVENSKT FOLKLIV XIII. 10.

*(Ber) Linn.
Folkliv.
Saml.*

KARDEGILLE

SKÅNSKA BYHISTORIER

ÅTERBERÄTTADE

AV

EVA WIGSTRÖM

(AVE)

STOCKHOLM 1894

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

I stället för ett förord.

»Varför gömmer du ännu på dina byhistorier?»

Det var den gamle häradshövdingen som framställde denna fråga, under det han skar upp det senast utkomna häftet av landsmålstidskriften.

»Man får icke» — fortsatte han — »någon individuell bild av skånska lantallmogen, sådan den levde, tänkte ock handlade för en mansålder sedan, om icke några av de mäst typiska byhistorierna bliva utgivna. Ingen samling av folklöre förmår framställa mer än ett par sidor av folkkaraktern ock det därav betingade livet.»

»Icke kan du ha blivit så pessimistisk, att du på allvar tror, att en läsande allmänhet, som njutit av ångorna från samhällets moraliska sophögar, icke nu skulle känna det uppfriskande i doften av rå bark ock fet mylla? Ock trots allt har dock nu fostrats en vidsträckt läskrets, som lärt sig att bedömma varje litterärt arbete enligt dess egen art ock ej knotar över, att icke franska päron växa på skånska bokar.»

»Det är ju möjligt, att man skall komma att jämföra ditt skånska Kardgille med BLICHERS *E Bindstouw* ock kalla det en efterbildning; säga, att dessa byhistorier borde, liksom hans, varit skrivna på folkmål för att bliva riktigt trogna. Nå ja, i ett avseende är ditt skånska Kardgille likt BLICHERS *E Bindstouw*: det förtäljer rakt på sak, utan omskrivningar, som voro främmande för den tidens allmoge. Men vad språket angår, så skulle det skånska landsmålet gjort boken nästan oläslig för allmänheten, ock skulle du översatt det ordagrant, såsom det talades, då torde det hela ha blivit alltför drastiskt.»

»Vi, som sitta ting i häradsrätterna, vi veta, vad man i språkväg kan få höra även från oskyldiga läppar; men det

torde dock dröja ännu en tid, innan den läsande allmänheten lär sig att skilja emellan blotta språkbruk ock råa tankar, innan den kan bedömma språket även i en fullt naturtrogen byhistoria enligt dess egen art. Jag kan därför icke klandra ditt sätt att därvidlag välja en medelväg, fast naturtroheten förlorat en smula därigenom. Låt du nu bara historierna komma ut i världen! Jag tror, att du med lugn kan våga försöket.»

Gamle vän!

Jag har, som du ser, lytt din uppmaning. Mätte nu bara både allmänhet ock kritik vara nådiga mot såväl byhistorierna som deras återberättare.

Helsingborg i september 1892.

AVE.

I Ökenboda by hade järnvägarna och fabriksväsendet inte helt ock hållet visslat ut den gamla skånska arbetsordningen. »Kardelagen» levde här ännu ett kraftigt liv, länge efter den tid då bönderna i angränsande härader bytte ut sin vita, mjuka fårull mot fabrikerens lumptyg ock bomullsvävnader.

Björn i Stora Björkhult höll många får, hans hustru ock döttrar var kända för stor skicklighet i gammaldags vävkonst, ock huset hade det största kardelaget i orten.

Bjudningar var dagen förut utfärdade till det egentliga laget, det som gjorde arbetsbyte, ock bud skickade till byns fattiga kvinnor, som kardade för en ringa dagspänning med riklig kost ock traktering under de tjugo timmar gillet varade.

Björns storstuga var redan kl. 2 på novembermorgonen så väl uppvärmd, att ullsäckarna, som pöste i ungsvrån, började »lukta varma». Ett par lampor lyste väntansfullt på tomma bänkar, på stora linneklädda ullkorgar, på sammanlagda ullkardor ock husets söndagsklädda kvinnor. Allt var redo för gästerna. Kaffekitteln på ugnsskivan började knorra i sitt innersta ock pusta ut ångor av otålig längtan.

Så hov Tyras, bandhunden, upp sin stämma ock skällde de första gästerna in i förstugan. Ock tittade man ut genom fönstren, såg man än här, än där rörliga ljus glimma i natten. Det kunde vara »lyktgubbar», men det var dock vanligen kvinnor, som bar lyktor. Snart var alla sittplatserna kring korgarna upptagna. Den målade träbrickan med rosiga kaffekoppar gjorde sin rund i kvinnocirkeln, ock där hördes en stund inte annat ljud än det av starka munväder, som flög över tefatens heta böljor, ock de hårda knäppningarna, när kaksockerbitar sprang itu under kraftiga tänder. Men så började ett par

kardor harkla sig ock därpå stämma upp ett livligt solo. Andra föll in, ock snart var hela stugan full av taktmässiga ljud. Nu ock då hördes ett vresigt harklande från något kardpar, som ännu inte blivit uppvärmt.

Där låg ännu en viss omorgnad stämning över laget. Björn sov i lillstugan, så det stundom hördes över kardornas musik. Småbarnen väcktes, kinkade ock kröp åter ned i ugnsbänkens pösande dynor, sedan de kastat en drömmande blick på kardlaget. Efter andra kaffekoppen började man varsamt meddela varandra sina små morgonäventyr ock antyda, att en hälst borde hålla sig hemma, tills tuppen galit. Men först efter frukostsmörgåsen blev tungbanden ock nyhetspåsarna lösta. Efter dagvarden lemnade olycksnyheterna rum för giftermålsnotiser, men vid middagstiden började husets döttrar bedja om kärleksvisor. Ock på eftermiddagen dök hela laget ned i sagovärlden, därifrån simmade det nu ock då ut bland byhistoriernas brokiga öflock. Skymningen kom, ock laget gick ut några minuter för att »svala bänkarna».

Ljus ock lampor tändes, Björn satt i högsätet med pipan i munnen ock den av honom egenhändigt sammanhäftade vis- ock historieboken framför sig. Hans söner ock drängar satte sig vid furubordet ock täljde korvstickor. Barnen sprang från männen till kvinnorna ock bad om sagor eller visor.

— Hör, Lusse, säger då Björn, ock viker ett märke vid den nyaste halshuggningsvisan, tjänte inte du i Rotemölla på den tiden, när Pärnilla höll på att bli vald till riksdagsman?

— Kommer nu Björn med den gamla galna historien? Nej, då var jag allt gift ock enka efter min suput till man, som nu är död ock hederligt begravnen, hur han än för övrigt har det. Men jag var gräbba eller minstpiga där, när Pärnilla ock hans bror Pär föddes till världen.

— De var ju tvillingar, Lusse?

— Ja kors bevars, det var de visst. Jag minns tydligt hela ståhjäjan, fast det vid valborgsmässetid blir sina — låt mig se — jag är tre ock säxtio i min fattigdom ock eländes tid, som hin kungen sa, ock jag var då fjorton ock ett halvt, så kan ni själva räkna efter. Det var eljest det året, som den stora stjärnan med riset stod rakt över Ola Anders östra länga ock spådde krig med blodig klädnad. Men det blev lyckligtvis

därvid, att Ola Andersson själv red ijäl sitt bästa ök, när han satte av till länsmannen för att måla, att tjuvar tagit hans stänglige bagge. Ja, sickna historier! Baggen hade Olas kvinna lånt ut till enkan i Lökgård, som oförhappande mist sin egen. Det var en spansk däkel, som rök på vem som hälst ock satte själve baronen på Vättra i backen, ock därför blev han likasom lönmördad, fast det skulle hetas, att han ränt en gårdsgårdsstör i våmmen. Ack ja, sickna historier! Men vad var det jag skulle berätta nu? Jälp mig på traven bara, så lunkar jag åstad som en gammal länsmanhäst, som aldrig får havre oftare än länsmannen får mutor.

— Om Pärnilla ock hans bror.

— Var inte ovettig, Björn! Låt oss säga:

Petter ock Pär.

Jesper i Rotemöllan hade varit gift i många år med Pottaske-Svennens äldsta dotter, Rågnel, men lika många barn var där för det. Ock det hettes allmänt, att det var straffet för det hon givit honom tycke-frö i en marknadskringla. Jag kan ändå inte tro på det, för han var mycket värre klämd än hon, för det de köpt vagga av Bytte-Måns, innan de hade något barn att lägga i den.

Äntligen, efter sju sorger ock åtta bedrövelser skulle Rågnel till att slå ugnen omkull, eller resa till Tyskland, som det kallas på fin språkremedja. Ock då blev det, hille dö! inte fy skam, för vi trodde minst, att där skulle bli trillingar, men det höll ändå med de två.

Jag kan aldrig, bleve jag än så gammal som Metusalems skomakare, glömma den morgonen. Jag kom in i stugan med tre vindägg, som den nya hönan värpt, ock Jesper säger: »Vi har fått önskebarn», säger han, »en tös ock en pojck, ock för att att de inte skulle dö i deras hedniska synd, har jag själv döpt dem till Petter ock Pärnilla. Pojken är den äldste», säger då Jesper.

Ack ja, sicken historia! Jag var inte mer än fjorton ock ett halvt år ock så oskyldig i människans skapelse som det barn där föddes i natt. Barnmorskan tog sig en tår, Rågnel låg sjuk ock usel, ock så gick tiden, tils tvillingarna var nära års-

gamla. Då är Rågnel en lördag så rask, så att hon själv vill tvätta barnen rena till söndagen.

Du store Melander, ett sådant himlaväsen där blev i Rotemöllan denna lördagseftermiddag! Tvillingarna var ju pojkar båda, vet jag, ock hur Rågnel vred ock vände dem, så blev de inte annat. Jesper gjorde sig också till ock skulle gråta, men han bara vred på munnen för att maskerera, att han flinade. Styggen tyckte, det var roligt att vara karl för två söner. Men modern tog det lilla Pärnillelivet i famn ock sa under de stridaste tårar: »Det kan gå an att födas till flicka, när en verkligt har förskyllt det. Men när en är oskyldig, som detta mitt lilla barn, då är det en olycka, som pojken kommer att bära i alla sina levnadsdagar», sa Rågnel. Hon kunde lägga orden så klart som en präst på predikstolen, när hon satte till.

Ja, där var nu ingenting att göra vid själva saken, fast prosten själv med egen hand ändrade namnet i kyrkboken ock det blev kunngjort, att Pärnilla skulle kallas Pär. Men för alla de gånger jag fjumsade till ock kallade honom Pärnilla, ock det ända tils pojken fick sin första barkade skinnpäl! Där fanns de som kallade honom Pärnilla i hela hans liv, ock jag tror som modern, att det var hans olycka.

Jesper vände näsan i vädret, när pojkarna var tre eller fyra år gamla. Sedan satt Rågnel som rik enka på Rotemöllan ock fick så många friare, som hon hade fingrar på sina händer. Men hon hade haft nog av Jesper, tyckte hon, ock sa att människan inte borde vara galen mer än en gång. Ock så slapp hennes söner från att få styvfar.

Petter, den äldste, var en jårtans rar pojke, snäll ock förståndig, så ingen trodde, att han skulle bli gammal i denna världen. Pärnilla — jag menar Pär — var nog tyst, lågmält ock stillsam för världens ögon. Men han tittade under lugg, ock jag trodde honom aldrig mer än jämnt, sen jag sett honom kyssa gästösen mitt i nacken, när hon stod ock kände hönsen en morgon i grågryningen. Modern kunde aldrig riktigt komma sig för att behandla Pärnilla som en verklig pojke; Petter skulle jämt ge efter för honom, ock alltid sa Rågnel: »Petter, du är den störste, du skall vara god mot din stackars bror. Han har lidit orätt, allt ifrån det han såg denna jordens usla ljus», sa Rågnel.

När tvillingarna blev äldre, berättade hon för Petter denna här historien om Pärnilla ock predikade för honom, huru stor olycka det var att ha fått en sådan fläck på sig. Ock hon föreställde Petter, att det lika lätt kunnat hända honom, i fall ruset genast fallit på barnmorskan. »Stackars Pär», sa Rägnel, »har fått de bästa gåvorna av er två. Han kan hela vår gamla visbok utantill, så det kommer klart som vatten från honom. Han kunde ha blivit både präst ock riksdagsman, om han inte varit Pärnilla först. Men detta lägger liksom en black kring hans ben ock en kvarnsten kring hans hals», sa Rägnel.

Ock när hon slutligen låg i sin helsot — sönerna var då på deras tjugeförsta år, så hon gick inte från dem i deras omyn-diga ålder, som min man, den fyllesnuten, gjorde vid våra tre barnsmulor — ja, då kallade hon fram Petter till sin spar-lakanssäng — hon hade fått rena hålsömslakan om morgonen, för prästen skulle hämtas till henne — så bad hon Petter, att han skulle visa sig vara en riktig karl genom att i allt beskydda Pär ock giva efter för honom, som hade en så stor oförrätt att bära genom livet. Till slut måste Petter liksom avlägga trohetsed mot Pärnille-Pären.

Jag tjänte där nu som störstpiga ock höll väl med hugge-Nils, den suputen, som jag fick tids nog, fast jag då tyckte, att tiden rände från mig med min ungdomsblomma. Rägnel kallade mig fram, där hon låg med händerna på sängdynan — jag minns så grant, att det var den stora vita ulldynan med högröda ock gröna halvrander ock pösande full av fjäder. Ock hon liksom tog mig till vittne på att Petter i allt skulle tjäna Pärnilla, liksom Laban tjänade Jakob för Rebecka.

— Men han förtjänar inte all den godhet ock trohet, som Petter honom bevisat haver, allt ifrån den tid jag bar dem på mina armar, sa jag — för jag kan också tala grant, när så skall vara, ock Lusse är inte alltid så galen, som hon gör sig. Men då tog Petter i ock sa, att där på hela jordens rund inte fanns en sådan bror som hans, ock att han inte bättre begärde än att tjäna honom ock hjälpa honom att bli så berömd ock ansedd, som han för sina stora gåvors skull förtjänade att bli.

»Bär honom på din rygg, som en full tunnesäck, han skall nog hänga på», tänkte jag säga. Men så satte sig Rägnel, som på tre dagar inte kunnat flytta sig, upp i sängen ock sa med

en röst, som gick mig genom märmg ock ben: »Lusse», sa hon, »förbannad vare du den dag ock stund du sätter ont emellan mina söner. Men välsignelse skall följa dig, om du styrker Petter i hans broderliga plikt emot stackars Pär.» Därför föll hon baklänges i sängen ock flämtade, att Pär skulle komma. Ock när han storgråtande la huvudet på hennes överdyna, sa hon: »Stackars min lilla Pärnilla!» Detta var det sista mor Rängel sa i denna världen, för sen började hon plocka omkring sig med båda händerna, ock så gick hon bort, som när en blåser ut ett ljus.

Sönerna skötte Rotemöllan i sambruk. Jag gifte mig med min salig füllebytta, men hade jämt mitt arbete hos Petter ock Pär, så jag mycket väl kunde se, hur fint Pär ställde det för sig själv. Han skaffade sig tidningar ock något som kallades romareböcker — eller det var romaniböcker, det minns jag inte riktigt. Det skulle väl vara något slags lärd gudlighet, kan jag tänka. Men det vet jag, att aldrig var Pär galnare till att snoka omkring efter fattiga töser om kvällarna, än när han en halv Guds dag legat på ryggen i dynorna ock läst i de böckerna.

Petter däremot var oskyldig som ett barn, arbetade hela dagen som en ärans karl, ock när Pär om kvällarna slog upp sin lilla språklåda ock talade fint ock lärt med sin granna röst, som ibland lät som om han spelade flöjt, ja då tittade Petter på Pärnille-fanskapet, som om han varit en redig Guds ängel.

Så händer det inte bättre en kvällstund — det var just som min livgås började värpa, ock jag var ute för att passa på henne — då ser jag Petters söndagsmössa sticka fram vid Kanne-Svennens husgavel. Jag konkurrerade inte vidare över det, för Sven slöjdade skedar, senapsfat, kannor ock allehanda trä saker. Men en tid därefter kommer Ola-Mattes Sissa ock säger till mig:

— Lusse, du, säger hon, Petter den aguden har sin gång till Svenska tös. Jag har sett honom mång evelig kväll slinka dit, han har alltid sin nya känneliga mössa. Det är ändå synd ock skam, att han skall locka ock bedraga den arma tösen.

— Petter? Nej, det är lyx! säger jag.

— Jag far inte med lögn, säger hon, för jag har sett det med mina egna ögon. Ock du kan väl inte vilja inbilla mig, att

det skulle vara Pär? Nej, i det stycket är han allt en Pärnilla. Men se Petter han är karl, fast han inte på långt när är så grann, fin ock lärd som brodern.

Jag sa inte mina tankar, men gick ock lurade efter, ock kom så mitt i snaggen på min fina Pärnilla, klädd i broderns söndagsmössa. Jag gav honom en sinkadus, som jag brukade, när han var liten ock bet sin bror. Men nu flög han mig i strupen som en fräsande katt, tryckte mig upp mot Svenska husgavel ock lovade göra mig rent olycklig, om jag nämnde ett knyst till någon om detta. Ja han hade ju makat det så, att han var den egentlige husbonden, ock vi var fattiga. Det var klokast att tiga, Rågnel ville ju det skulle så vara, ock nu var Pärnilla starkare i nävarna än jag.

En tid därefter beryktades det, att Svenska Boel råkat i olycka, ock det sas allmänt, att Petter var den som lockat henne. Hon lät själv förstå, att det var han, ock hannes far sa det till vem som ville höra det.

Petter går vid den tiden i sina egna tankar ock vet om ingenting, för än han en söndagseftermiddag möter prästbondens dotter Johanna vid Viskekällan, där ungdomen vid den tiden brukade samlas. Hon var den vackraste bonddottern i hela Ökenboda socken ock by, ock jag visste, att Petter bara tänkte på henne. Till all olycka var där flera flickor vid källan, ock pojkar med för rästen. Ock alla stötte de på varandra, när Petter kom fram.

— God eftermiddag! säger då Petter. Ska vi leka rövare ett tag?

— Gå du på med det, du förstår den saken, svarar Johanna. Men ingen rör sig ur fläcken.

— Är du sjuk, Johanna? Du ser så blek ut. Ska vi ta oss en hopsa?

— Det är bäst du dansar med Boel, säger då Johanna. Ock de andra vände sig bort.

— Ja, hon kan. Men hon är ju inte här. Vad står på? Varför är ni så konstiga? frågar han. Pär har väl inte kommit till olycka, han rodde ut i sjön på fiske?

— Nej bevars. Han var hemma hos far, när jag gick hit, svarade Johanna. Men har du hört den nyaste visan, Petter?

— Är den kanske om en bedragen flicka? spørjer en av gossarna.

— Nej, sådana visor behöver inte Pär dikta.

— Kan — jag menar: har Pär diktat en visa? säger då Petter glad. Sjung den, så skall jag ha roligt med honom för att han inte visat mig den.

Johanna hade gråten i halsen; men hon tyckte, att Petter var rent för fräck, som inte brydde sig mer om alla pikarna än en gås om en översköljning. Hon hade velat förarga honom med att låtsas, som om hon brydde sig om Pärnille-Pärens visa. Nu slängde hon ett tag på nacken ock sa: Ja, Pär det är en livets gosse det!

— Vem vet inte det? svarar då Petter liksom litet kort. Men sjung nu hans visa!

Lusse är nu ett gammalt skrälle ock har inte mera röst än en sprucken träsko. Men den visan, som Johanna då med pärlande tårar sjöng, den ska ni höra:

Jag gick mig ut i skogen en sommarmorgon skön,
i böljegång mitt unga sinne vankar.
Jag såg två foglar sitta på lindekvistens grön,
då vet jag, vart de gingo mina tankar.

Jag såg en fjäril fladdra kring skogens blommor små,
så smärtefullt det mig i sinnet rörde.
Får jag min rosenblomma, gör jag visst aldrig så,
mitt järta endast henne då tillhörde.

Ock solen kom i skogen, hon strödde guld på mark,
så modiga mitt järtas tankar vandra.
Väl har jag ej guldringar, men jag är ung ock stark,
ock rikdom är vår kärlek till varandra.

Det var något till att höra Johanna sjunga den visan sedan på kardegillen, när en kunde få henne till det. Men denna söndagen var där för mycket gråt i rösten, för att den kunde ljuda klar. Petter stod där röd som ett droppande blod.

— Vem påstår, att Pär diktat den visan? frågade han ock slog smäll med ett grönt blad över sin knutna hand.

— Det står ju här i tryck: Ynglingen P. Jespersson i Ökenboda, svarade nämndemannens Assarina ock nappade den tryckta visan från Johannå.

— Den är på tryck! Pär kan inte ha del däri! säger Petter häftigt.

— Kanske du då! Men då skulle du ha aktat dig för att tala om trohet, svarar då Johanna. Jag har fått visan av Pär. Ock nu adjö med dig, gå du till Boel, där är din plats. Ock därmed sätter Johanna av från källan, ock alla töserna efter.

Nu fick Petter rent besked av pojkarna, ock alla var ihop med honom, att han skulle gifta sig med den stackars Boel. Eljest var hon rent utskämd för hela sin tid. Han bet ifrån sig, bäst han kunde, ända tils han hörde, att folk känt honom på hans söndagsmössa. Då blev han blek ock tyst, vände sig bort ock gick hem.

Pär kom sent hem, ock om bröderna talades vid samma natt eller dagen därpå, skall jag låta vara osagt. Men flera år därefter fick jag veta, att Pär under gråtande tårar bekänt sin synd för brodern, men bett honom, för Guds skull ock moderns skull, inte röja honom, för då gick han hällre i sjön. Han lät Petter förstå, att det var en så till vida avgjord sak, att han skulle gifta sig med prästbondens Johanna, ock att både han ock hon bleve evigt olyckliga, om de inte fick varandra. Boel hade länge hängt efter honom, värre än Potifars hustru efter farao. Ja, sickna historier han kunde skarva ihop, det Pärnille-fanskapet — jag skulle inte så illa säga på hans döda mull, det skarnet!

Visan trodde han — lät han förstå — att Petter diktat för honom, ock därför hade han kallat den sin. Men ville Petter, som lovat modern att stå honom bi i all sorg ock nöd, nu svika sitt löfte ock övergiva honom, så skulle Pär genast gå till Johanna ock säga henne, att allt var slut. Men så fick Petter skylla sig själv, om där inom nästa söndag blev två självspillingar i socknen.

Nu blev det Petter som fick se till att trösta Pärnille-Pären. Ock slutet blev det, att han åtog sig att i vänlighet göra upp med Boel, så den saken kunde bli nedtystad. För jag skall säga oss, att nu, när Petter trodde, att Johanna inte brydde sig om honom, utan bara om Pär, så var allt annat rakt intet för honom.

Jag, mitt usla best, tordes inte nämna mina vantar, för jag var rädd, att både Rågnel ock hennes Pärnilla skulle gastakrama

mig, om jag klöv näbb till hans förfång. Men jag lovade slå benen av Boel, så fort hon blev så rask, att hon kunde tåla't, om hon understod sig att med ett halvt ord vidare skylla Petter.

Detta vågade hon inte håller. Men en dag frami augusti, när där var stort mökgille i Rotemöllan, kom Kanne-Svennen in i stugan, just som vi satt till bords hela laget, ock bad Petter lemna några fler pängar till hans dotter.

Petter for upp från bänken ock ville rakt på Sven, men Pär tog honom i armen. »Tänk på mor ock gör ingen olycka!» bad han med sin röde mun ock sina himlaögon, den falske-blacken! Ock Petter satte sig skälvande som ett träd i stormen. Nå, detta reviderades snart i hela socknen ock för Johanna med, som ju meningen var. Ock så blev där snart trolovning emellan hänne ock Pär, det bestet.

Då ville Petter ha ut sin arvedel ur egendomen ock flytta bort från gården. Men då vred Pär sina händer ock sa, att han blev en olycklig man, för inte kunde han lösa ut brodern ock ensam sköta gården. Då kunde han lika väl först som sist avstå från Johanna, för draga fattigdom över hänne det ville han inte. Ock hur han la sitt tal, så fick han brodern till att stanna.

Jag var så arg, så en skulle kunnat tända eld vid mina ögon, om en haft en svavelsticka till reds, var gång jag såg Pär. Ock jag bad många eveliga gånger, att han skulle bli omskapad till vad som hälst, så att folk kunde se, vad han gick för, trollet. För jag såg skenbarligen, att Johanna grämde sig lika hårt som Petter, fast de båda höll sig stfya som istappar.

Så kom Kanne-Svennen sättande till mig sent en kväll. Min suput satt på krogen, för det var synd att säga, det Ragnels löfte om välsignelse för min tystlåtenhet hade något på sig, ock jag var ensam med mina två gröllingar. »Boel är sjuk!» skrek Sven in över halvdörren, »Rönnskan är inte till att få, ock jag tror tösen dör!»

Å, doge alla sådana som du ock din tös av den sjukan, så hülle de sig allt anständigare, tänkte jag, men slängde ändå en kjol på mig ock följde med honom. Det var ett elände hela natten ock hela andra dagen. Rönnskan kom ock blev levande vittne på att Boel på sitt yttersta tog tillbaka sin beskyllning

mot Petter. Hon bekände, att hon mot stora pengar gått in på att peka ut honom; men nu var hon rädd för att bli osalig, om hon gick bort med den stygga lögnen på sitt samvete.

Vem den rätte var, det sa hon inte; men jag visste det, ock Rönnskan förstod det, så att hade inte jag varit rädd för den döda Rägnel ock den lömske Pär, så kunde jag ha sagt Johanna sanningen. Det var just det året Rönnskan begärt löneförhöjning, så hon ville inte befatta sig med andras angelägenheter, ock så blev det därvid, att både Boel ock barnet kom i en ock samma kista. Jag klädde liken, ock antingen Rägnel blev ond eller god i sin grav, var jag så penetrant, så jag bad hannes Pärnille-Pär om en näve buxbomskvistar att strö på likklädseln. Han blev gulgrön i synen, men jag var så hövlig ock bönfällande, så att han måtte gå ut i trädgården ock skära, så mycket jag ville ha. Petter var inte tillstädes. Jag hade passat min tid, förstås.

Petter gick ock såg så skrämmerlig ut, som om han gjort ända på både Boel ock barnet. Men Pär var lika rödklar ock grann som alltid. Petter sörjde, för han inte fick Johanna. Ock den andre rävnacken var glad, att han kom in i hannes stora, mäktiga släkt, för nu kunde han bli både kyrkevärd, nämdeман ock riksdagsman, om galet skulle vara.

Så började där att lysas, innan Boel väl var kall i jorden. Ock Petter såg ut, som han väntade, att yttersta dommen skulle komma ock förhindra giftermålet. Men ingenting hände, utan han fick ta ut slaktsvin ock lam ock malt till bröllopsöl ock mjöl till bröllopsbröd. Pär skaffade nya stolar ock en stor spegel från Göteborg. Han ordnade ock rustenerade, så folk trodde, han var en däckers duktig karl. Ock alla tyckte, att Johanna kom i smöret, som fick den anständige ynglingen i stället för den vidlyftige Petter.

Ja, sickna historier! Bröllopsdagen på morgonen kom Petter in i min stuga ock satte sig vid bordet, la armarna på skivan ock hela ansiktet ner på armarna. Hela hans kropp skakades så, att jag trodde benen skulle gå ur den gamla trefoten, som han satt på.

— Jag har en sådan tandvärk! stönade han.

— Ja i järtat, tänkte jag; ock hade du bara haft tänder där, min påg, så kunde du ha bitit från dig ifrån början.

Jag frågade, om han ville ha en sup ock hålla vid tanden. Men han bara grät sina tröjarmar pöl våta ock sa, att han inte kunde vara med på bröllopet.

Då blev jag så förfimrad, så jag visste varken ut eller in, för det hade sett rent galet ut, om Petter inte varit med på sin tvillingbrors hedersdag — tvi för heder! jag skulle inte så illa säga. I det samma kom brudgumsbestet, len i munnen som nytt gräsmör, talade om moderns dödsstund, om brödrakärlek ock hin ock hans mor, jag skulle inte så illa säga! Ock så fick han Petter till att rätta på sig, klä sig i högtidsdräkt ock gå brudgummen närmast in i brudehuset. Men i stället för att andra blir svullna i käftarna, när de haft tandvärk, var Petter svullen i ögonlocken, ock det nästan lika starkt som bruden.

Petter bodde hos de nygifta ock skötte jordbruket. Pär läste tidningar ock en okristlig mängd nya romareböcker, ock hölls för att vara omänskligt lärd. Svåger ock svägerska talade sällan ett ord till varandra. Husfolket sa, att Johanna någon gång brukade hugga på honom, men då tog Pär brodern i försvar ock sa, att fel hade alla, men Petter var ändå en bra karl.

Under det första året Pär var gift, kom där en ny visa på tryck, som sas vara diktad av honom. Ja, du Sissa Knut-Ols, du har lärt den av mig. Sjung du, så får vi höra, om den inte ändå är diktad av Petter. Jag skall börja den:

En gång invid himmelens portar jag stod
— vart kan man i drömmen ej komma? —
ock glädjen gick högt likt en rullande flod,
med stränder i solljus ock blomma.

Min tanke blev stark
som ek under bark,
mitt sinne likt duvan den fromma.

Då kom där ett moln ifrån skuggornas land
— vad kan ej ur mörkret framglida?
Vid blekblåa blixtar min paradisstrend
jag neder i djupet ser skrida.

Men jorden hon står,
ock månen han går
att ljus över stränderna sprida.

Jag vet ej, om Eden på jorden kan gro,
 — fast drömmarna rinna som strömmar.
 Men nog kan här byggas till himlen en bro,
 om järtat än blöder ock ömmar.
 I sorgen fäst,
 bär brovalvet bäst,
 allt över de stridaste strömmar.

Jag får tårarna i ögonen, mitt gamla Lussefä, var gång jag hör Sissa Knut-Ols sjunga den visan, ock jag tänker på att ingen mer än jag visste, att Petter varit man för den.

Johanna våndade aldrig höra de här visorna, ock Petter sjöng dem sällan. Han hade nu blivit en lustig bror, dansade på lekstugorna, trallade ock gick på, så jag skulle trott, han hade glömt sitt tycke för svägerskan, om han inte varit så rädd för att vara ensam med henne.

Andra året Pär var gift, blev det illa ställt för störstpigan, så hon måste ur tjänsten. Då svor Pär sig fri inför brodern. Störsträngen blev stående för äckan, ock det hettes, att han betalte fosterlönen för barnet.

Så gick där några år, ock så var det lika när igän. Då var det minstpigan.

Nu måste Pär lösa ut Petter ur gården, ock det var nära efter att bröderna blivit storm ovänner. För Pärnille-däkerskapet tyckte, att Petter, som inte hade någon skam att förlora, eftersom han var ungar, kunde stå för saken, för det skulle göra Johanna rent olycklig, om hon finge nys om hur pigan hängt efter ock frestat sin husbonde. Ja, sickna historier den Pärnillan kunde dikta!

Petter hade ändå inte jätta till att lemna fädernegården vind för våg, för Pär var nu nämndeman ock kyrkvård ock fattigföreståndare ock, jag hade när sagt, rackare med, så att han tänkte starkt på att bli vald till riksdagsman, för han talade värre än en romarebok, styggen.

Ja, en kan både skratta ock gråta, när en tänker sig tillbaka. I hemmet hade Pärnille-däkeren inga barn, men utomkring i bygderna har jag räknat åtta, som hörde honom till, ock utan att Petter hade hört ett knyst därom, var han miss-tänkt för de fäm.

Han hade en liten egendom i nabolaget. Min fyllesnuta vände näsan i vädret, sedan han fördärvat mitt nya sängtäckte, när han sista gången kom full hem, ock sen hushållade jag för Petter. Då lurade Pärnilla på oss en piga, som jag genom Rönnskan fick att gå till bekännelse, men då var det ute i hela socknen, att hon ämnade stämma Petter till tings.

Nu blev då äntligen Petter varm i pälsen ock smiter pigan utom dörren. Hon till Pär, ock där blir ett arkeli, så Johanna hör'et, där hon står i handkammaren.

Då går hon ut i köket, där Pär ock tösen — Elna hette hon — var ensamma, ock säger, att hon, hustrun, inte vill längre gå någon i vägen. Nu kan de ju skiljas, Pär ock hon.

Men då gör han vid henne, liksom han en gång gjorde vid mig, flyger henne i strupen, sätter henne mot handkammardörren ock säger, att om hon knyster ett ord, så han får dåligt rykte på sig, så skall han låta alla veta, hur Petter ock hon haft det tillsammans alla dessa åren. Ja, så led var socknens anseddaste bonde!

Johanna var ett gott, beskedligt liv — som jag så ofta sa, när jag tagit något väl hårt i mitt eget gubbsvin. Ock nu bara bad hon för sitt rykte ock lovade att i allt lyda sin man ock husbonde. Elna stannade där i huset, ock Johanna visade henne all ömhet, för att taga misstanken från mannen.

Petter säger ingenting, för han har ju lovat modern att aldrig göra något, som kan lända den yngre brodern till förfång. Men det kokar i honom, att Johanna skall tro honom så illa ock att hon själv är så bedragen.

En kväll i skymningen — det var fram på hösten — träffar han händelsevis sin svägerska ensam i stugan, där hon sitter ock gråter. Inte vet jag, vad han sa ock vad hon sa, mer än det, att hon ville veta, om han var skyldig till Boels olycka. Han hade då svarat, att det inte tjänade till något att röra i gamla sorger, här var mer än nog av nya. Då hade hon sagt, att hon visste, att han var oskyldig till mycket av det, som sas om honom. Ock nu, hur det ena ordet tar det andra, så säger hon, att ingen i världen, utom honom, har hon hållit kär, ock så tar hon svågern om halsen ock kysser honom. Om han gör det samma vid henne, skall jag låta vara osagt, för det talade Petter inte om för mig. Men nog är, att i det samma kommer

Pär in från sommarstugan med ljus i handen. Han gled alltid omkring i huset liksom en katt, det bestet.

— Står det så till? Är det så min bror håller sitt löfte till min mor? Jo, du är en vacker hustru, Johanna! Det var du som vågade beskylla din egen man, ock nu ser jag ju med egna ögon, att jag är bedragen.

Han hade nog predikat ännu mer lögn, men i det samma kommer jag för att hämta Petter hem till en ko, som kalvat, ock så blev där tyst, ock bröderna skildes åt utan att tala. Men rätt som jag sitter om kvällen ock väntar på att Petter skall sluta att ränna omkring ute i den mörka hagen ock snart komma in för att äta, far Pärs Elna in genom samma dörr, som jag stängde efter henne, en dag Petter smet henne ur sitt hus. Ock nu skriker hon, att mor Johanna ligger på tvärs för döden.

Jag åstad, utan att få fatt i Petter, ock när jag kommer dit, sitter döden henne redan på läpparna. »Hon har fått råttkrut», säger jag till Pär, som går ock vrider sina händer.

Han svarar inte, men stannar ock glor på mig så, att jag kände mitt usla, syndiga hår resa sig på mitt huvud. Jag teg ock gav Johanna mjölk. Elna låg på knä vid sängen ock skrek, så det var klokast att stänga dörren, så att ingen hörde något. Ock Johanna var död ock borta, så där om pass när hanarna började gala.

Hon hade dött av tarmvred, sa hennes man. Men andra natten var, så sant jag sitter här en syndig människa, Rägnel hos mig; men vad hon ville, vet jag inte riktigt, för hon bara la sina fingrar — de var isande kalla som istappar — över min mun, så jag tror, att hon ville ha mig till att tiga med mina tankar om hennes rare Pärnille-Pär.

Där blev stor begravning efter Johanna. Petter var med att bära henne till graven, ock jag såg, hur han sviktade i knäna, när han la den vita bårhandduken över sin skuldra. Men sen bar han stadigt, så hon kom anständigt ned i jorden.

Enklingen grät stilla ock passeligt vid graven. Alla beklagade honom. För se ingen människa hade någon tid bört dem byta ett ont ord, mer än Elna, ock hon teg nog med vad hon visste.

Pratet om att Elna skulle dra Petter inför tinget, tog slut. Det visade sig, att en mycket vidlyftig skraddare, som hade

arbete, var bekant med henne, så att hon till en tid flyttade in till honom. Men bröderna talade inte till varandra, ock det hettes, att de båda ville väljas till riksdagsmän, så det var orsaken.

Jag skulle ta bra fel, om inte Rågnel under denna tid mer än en gång var hos Petter. Ock ordet gick, att Johanna kom hem till Pär om nätterna. Men bröderna var ju båda för lärda karlar till att medge sanningen.

Men en dag, kort före valet, kom Pär till Petter för att få hans röst. Då blev jag inkallad i kistekammaren. Petter stängde själv dörren, ock så var det han som räknade upp hela broderns syndaregister, från Boel till Elna, ock den andre måtte vackert höra på.

— Jag lovade vår mor att inte göra dig på något sätt för när, ock det löftet har du att tacka för att du inte är en utskämd man. Men aldrig skall Petter Jaspersson jälpa en — vore det så hans tvillingbror — till att bli folkets utvalde man, när han har tagit livet av sin hustru, säger Petter.

Pär hade hela tiden suttit som en arm syndare på dynekistan, men nu stod där liksom en stråle ut ur skarnets ögon. Han lyfter upp huvudet, tittar på brodern oskyldigt, som barnet där föddes i natt, ock säger så milt, så milt:

— Men, min käre bror, min hustru tog ju in förgift för det hon hållit väl med dig. Både Elna ock Lusse kan vittna om att hon sa, hon inte kunde leva utan dig. Det trodde jag Lusse sagt dig. Jag har tegat, för att inte lägga sten på din börda. Min egen får jag draga bäst jag kan. Vi möts väl en gång inför vår mor, då får du din dom.

Petter stod först styv ock stum som ett kloekfodral; men så far han rakt på Pärnille-fanskapet, lägger honom tvebockad över ett skrin där stod, ser efter en käpp, ock jag är inte sen att räcka honom det första jag fick fatt i, ock det var en sliten vävtrampa, som tog bra. Ock nu klappade Petter honom, så det hördes ackurat som när en piskar en dyna, som där är bra fjäder i. Det bästa var, att Pär inte tordes skrika, ock jag passade noga på, att han bara skulle få, så han miste lusten att sitta som riksdagsman, styggen.

Sen frågade Petter mig, om det var sant, att Johanna själv tagit livet av sig, ock det måste jag då tillstå att hon

gjort. Ock när Pär legat ett par tre dagar på näsan i sin säng, kom han in igän till brodern, bad att de skulle vara goda vänner ock glömma allt det framfarna.

— Det går jag in på, men en så vidlyftig man som du skall folket aldrig narras till att välja, det vore både synd ock skam. Jag ger min röst åt Nils i Askhult, ock jag har talat vid alla våra vänner, att de gör det samma. Jag föreställde dem, att både du ock jag var för oerfarna, sa Petter.

Efter den stunden liksom vissnade Pär, ock där började att glunkas om både ett ock annat, för Elna hade pratat för skräddaren, ock han ville ha fler pängar, än Pär hade lust att betala. Ock så sålde han fädernegården till Petter ock liksom landsförvisade sig själv in till Småland. Han tog Elna ock hennes barn till sig, men dog kort efter. Folk sa, att han fått ont i levern. Men för min del tror jag, att Rågnel straffade honom, för det han sålde gården ock blev smäländing.

Petter? — ja, Petter han gick ju hän ock gifte sig med Johannas yngsta syster. Stackars den som litar på karlarnas trohet! Men han sa, att systern var så lik Johanna. Ja bevars, de hade båda näsan mitt emellan ögonen, det hade de. Jag flyttade från honom, men han blev ju ändå både nämndeman ock riksdagsman ock kom till så stor ära, att han fick äta ur silverfat på kungens eget bord.

Men där skall vana till att äta fläsk stekt i smör. Petter tålde inte kungamat, fastän han hade gott kosthåll, när jag lagade hans föda. Han fick knep ock dog på själva stora slottet, i kungens egen kammare. Ock hans majestät grät stora tårar, när han hörde, att Petter var död i riksdagen, för det är inte så lätt för en kung att få en sådan riksdagsman igän, skall jag säga.

Den sista visan, han diktade, förstår en inte så bra, för då var Petter liksom mera köpstadaktig av sig. Men Sissa Knut-Ols kan sjunga den, bara jag får börjat, så hon kommer rätt på trallen:

Där växte upp två liljor på en ock samma gren

— jag säger inte var.

Den ena bröts av stormen vid morgonsolens sken,

i aftonstunden vissnade den andra.

Då grodde där upp törne, som sargade till blods
— jag säger icke vem.
Det var ju blott en fogel, så sorgfull till mods,
han sökte vita liljor ibland törnen.

Han klagade, att glädjen för alltid flytt sin kos
— som mångens gör väl det —
ock såg ej, att på törnet där slog ut ros vid ros
med tårar uppå blomsterbladen röda.

Ock sommardagen flydde, ock lunden stod i glöd,
— vid aftonsolens sken.
När fogeln såg på törnet, som stod med frukt så röd,
då sökte han ej längre vita liljor.

Ja detta var nu historien om Petter ock Pär. Nu kan
Björn ta ock förtälja en, som är roligare.

»Esbern Nilleson ock hans fruntimmer,

har ni hört talas om dem? Det är just en historia för ungdom»,
sa Björn ock drog på munnen, så tobakspipan förlorade sitt
fäste ock föll på huvudet i visboken.

»Blir den alltför galen, så sjunger vi», lovade flickorna ock
klappade smutsen ur sina kardor.

»Ock vi stoppar ull i öronen», skrattade drängarna. »Börja
ni bara, far!»

Sätt i väg då!

Det var en gång en rik släkt — det angår ingen, var den
bodde — som var så stor i hättan för sina stolta ock dygde-
samma fruntimmers skull, så att ingen fick näsa upp för deras
manfolk, när det blev tal om granna töser. En son av denna
Esbernssläkten gifte sig sällan utom densamma, så till slut var
hela socknen ett enda släktbände, som hängde i hop värre än
hyvelspånor.

Men hur det nu var eller inte var, så blev där, skam att
säga, allt sparsammare med barn i Esbernssläkten, ock då som-

liga av döttrarna nappades bort av otydda ungarlar, så blev där till sist riktig kvinnobrist.

En av de vackraste ock stoltaste Esbernsdöttrarna, under de senare tiderna, var Nilla, som gifte sig med sitt nästsyskonbarn, Lave Esbernsson. Han var ett redigt hoseskaft, så att kvinnan blev man i huset. Ock därför blev sonen Esbern vanligen kallad Nillesson. Sådant hade skett förr i den släkten.

Nilla Lavesa hade sina egna tankefunderingar över töser, ock allt ifrån den dag hannes Esbern själv kunde snyta sig, talade hon för honom om alla de snaror, som av dem lägges för en oskyldig yngling med fämtitusen i hemgift. Så att när prästen talade om en viss person, som går omkring som ett ryttande lejon, tänkte Esbern på en tös med långt, långt gult, krusigt hår ock ett par ögon, som en kunde tända sin tobakspipa vid. Han hade också förstås hört prästen säga, att hin kunde förskapa sig till en ljusens ängel.

Ock ingen kunde väl håller tro, att Esbern Nillesson med naturliga ock tillåtliga medel fått så starkt tycke till en tös, som i sin barndom varit på socknen ock såld åt hans föräldrar till vaktetös ock som hade en mor, som botade barn för skäver ock äldre folk för källan ock för övrigt kunde mer än äta med munnen, för hon kunde viga ungt folk vid träd ock källor. Ja, Röa-Hana har ni väl hört talas om? Det var hannes tös; någon far hade hon aldrig haft, därför såldes hon omkring i socknen.

Nu var Marja aderton år gammal, tjänte i prästgården ock fick lära allehanda, ock Esbern var på sitt tjugeandra, så modern hade för ett halvt år sen haft hans hemgiftssängkläder färdiga. Det fattades nu bara en passelig fästmö.

Nilla Lavesa reste själv med Esbern till Herbjäragubben, som hölls för att ha större makt än Röa-Hana. Hon betalade honom hela fyra riksdaler i silverspecier för att han skulle lösa Esbern ur snaran. Nilla visste, ser ni, att sonen hade en redig snara av långt gult, krusigt hår innanför sin lärftsskjortekrage, ock det var bevis nog!

Esbern var inte håller den som nekade till en sanning. Han var inte stortalig av sig, fast han var stolt över sin förnåma släkt. Han slogs aldrig, ändå han var den störste ock starkaste ynglingen i hela socknen. Men när Herbjäragubben

tog ock brände det gula håret, då knöt han händerna, så det vitnade kring knogarna.

Naturligtvis trodde han, att han var förhäxad av Röa-Hana, ock ville ha bot. Men nu gjorde botemedlet så ont, så både Herbjärugubben ock Nilla måste binda honom fast vid stolen, medan där blev läst ock rökat över honom.

När han kom hem, sjuknade han. De trodde, att han aldrig skulle komma sig mera, ock så gick där bud efter prästen, för att se vad det kunde jälpa. Det kunde rakt inte tjäna till något att tala om häxeriet för prästen, för antingen en präst tror eller inte tror på sådant, pratar han ens dant. Men här hade prästen osat bränt horn om Esbern ock sin piga, ock när han såg, att döden fick gå värdshus förbi den gången, tyckte både han ock prästfrun, det var klokast att få Marja bort ur socknen. Från ögat ur järtat, tänkte de.

Ock så fick hon tjänst hos prästfruns syster, långt däkeren i våld uppe i skogsbygden, dit Esbern aldrig kunde få sina vägar.

Jag vet en, som såg henne ligga på sina fattiga knän för prästfrun ock tigga att bara en enda gång få se Esbern, som nu gick uppe. Men frun svarade, att det nu var bäst som skedde, för Esbern Nillesson trodde inte större om bandet dem emellan, än att han sökt Herbjärugubben för att bli löst.

Då for Marja upp från golvet, håret stod omkring henne som ett vajande kornfält.

»Har Esbern låtit honom bränna vårt kärleksband», sa hon ock samlade det lösta håret med bägge händer, »så önskar jag, att han aldrig må få någon kvinna, förrän detta faller till marken som vissnade löv, ock jag tänker det skall dröja!»

Därpå satte hon sig upp på sin lilla kista, prästens gamle dräng satte sig på åkebrädan, ock så for Marja förbi Laves gård, utan att ens så mycket som titta till porten.

Från den dagen blev det fasligt rart med Laves ock prästens. Esbern fick läsa lärda böcker, ock prästfrun fick stora smörtoppar till skänks.

Tystlåten av sig hade Esbern varit förut, nu blev han det ännu mera. Men han skulle sett ut som en härreman, om han bara varit litet mindre ock oansenligare till växten. När någon frågade honom, om han inte skulle gifta sig, svarade han alltid: »Jo, när jag får se någon felfri flicka.»

Lave dog samma år, som Marja flyttade från socknen, ock nu började Nilla beflita sig om att söka upp en fästmö till Esbern. I släkten fanns ingen ledig. Hon såg ut än en, än en annan otydd gårdadotter, men alltid kom där något i vägen. Så dog slutligen Nilla, förvissad om att Esbern hellre ville dö som ungarl än ta någon, som hade den allraminsta fläck på sitt namn. Men in i det sista hade hon gott hopp om att han skulle finna ett väl rekommenderat fruntimmer.

När hon väl var i jorden, började det remitteras i bygden, att Marja fällt sådana ord, som kunde få en att tro, att Esbern var vigd antingen vid ett träd eller en källa. De hade dessutom vid en ekerot funnit ett litet knippe kort, svart hår, som de i början trodde att skolmästarens hund rått om; men när det blev bekant, att Marja lookat hår från Esbern, så såg en grant, vad det var. Kort därefter hittades en bit papper med Esberns namn på nere vid en källa. Ock så visste en, att han allt finge gå till Röa-Hana, om han ville bli gift med ett fruntimmer. För Hana kunde både binda ock lösa sådan vigsel.

Men rätt som det är, beryktas det i socknen, att Esbern Nillesson, som vid den tiden nog var sina modiga tjugeåtta år, friat ock fått ja av den stoltaste tösen i en socken några mil därifrån. Detta var i framtiden. Vid midsommarstid kom hon ock såg sig för hos honom, ock allt såg väl ut. Men när de skulle ut ock se på den växande hösten, mötte de Röa-Hana, ock då tappade Esbern det han skulle säga till flickan, fast käringen bara hälsade ock tittade långt på dem.

Längre fram på sommaren reste han för att hälsa på sin blivande fästmö ock sätta ut dag till trolovningen; för hur mycket han än späjat, hade han inte kunnat finna något att utsätta på hennes rykte.

Nu ville det sig varken bättre eller sämre, än att där denna sommar var storläger i närheten av denna härniga tösens hem. Ock så skulle friaren roas med en färd dit för att se de kungliga. Esbern skulle själv köra för sin utvalda vän, kan tro.

Hon var en besatt grann tös, den rättvisan skall ske henne, ock stolt såg hon ut i sin silversnörda skrud, det kan en lita på. Ock ett hurrande raskt fruntimmer var hon.

Officerarne flockades omkring hanne, glodde som de varit galna, ock frågade, om den där store mackadoren var hennes fjas.

— Här fjasas ingenting, sa Esbern, ock Rönn, hans rotekarl, blev illa rädd, att där skulle bli arkeli av, för Esbern var karl till att vysta en sådan fin krigskarl över hans eget tält.

I detsamma spelas där upp till dans ett stycke därifrån. Krigsfolket ger sig till att hurra, som om det fått betalt för det, ock allt vad liv ock anda hade, utom Esbern, rände för att se prinsarna dansa.

När Esbern stått ensam en stund, kommer Rönn springande ock mäler, att prinsen dansade med — ja, vad skulle han kalla'na? — fästmö kanske?

— Det är hon inte, säger då Esbern ock går fram till ringen, som står packad likt en mur kring de dansande. Han såg då, hur prinsen for av med henne. Kjorteln flög, så en kunde se henne långt upp på benen, ock folket viskade: »Se på den nya hovdamen. Männe hon kan stå på fötterna efter den dansen?»

Esbern visste gott, vad där menades med det ock med en hovdam, ock ville inte se mera. Men i detsamma slutar dansen, ock prinsen går krokarm med henne mitt igenom ringen ock kommer så rakt i snaggen på Esbern, som inte hinner rygga så fort.

— Där är Esbern! ropar hon, nog så glad, ock stannar.

— Är det din fästman, min — prinsen sa rent ut: min sköna?

— Varken är eller blir, för den kaka jag vill ha till heders, skall ingen ha naggat, svarar Esbern. Ock det var hans stora lycka, att både prinsen ock alla hans stockholmare var så okunniga, så att de inte förstod vårt skånska mål. Eljes hade väl knoppen huggits av Esbern. Nu bara skrattade prinsen. Flickan blev blek, men hovhännarna trodde bara, att äran sökte henne, ock så kom där fram vin ock sockerkaka. Men Esbern gick till sina hästar, satte dem för vagnen ock for hem.

Så slutades det frieriet. Men flickan fick heta »hovdamen», så länge hon levde.

En tid därefter kom det för Esberns öron, hur det sas, att han inte kunde få något fruntimmer, för det han antingen var vigd vid ett träd eller vid en källa, ock då slår han sig i backen på att han skulle gifta sig, innan året var ute. För han visste med sig, att han kunde få en tös på vart finger. Han friade då ock fick ja av en riksdagsmansdotter, som var så fin, så att

hon varit med sin far i Stockholm. Därför vred hon litet på talet, så hon snurrade rätt fint på r-en, men det hölls inte för något vidare fel.

Esbern såg mera ut som en, som sålt smöret ock tappat pängarna, än som en rik fästman; men han bjöd sina släktingar, karlarna förstås, till trolovningen. Den skulle hållas i fästmöns hus samma dag, som hannes äldste bror skulle ha bröllop.

Som en vet, är det inte brukligt bland hyggliga människor, att fästefolk sitter ock hänglar med varandra. Så Esbern tänkte sin del, när hans tillkommande träder in i kistekammaren, där han står ock snyggar upp sig en smula efter den långa ritten.

— Kyss mig en gång, innan prästen kommer! säger hon ock far honom om halsen.

— Är du en sådan, som inte väntar, tils en karl ber dig? säger han ock slänger henne ifrån sig.

Ock som han då tittar sig omkring, ser han dörren åt köket står på glänt ock en hel flock nästippar sticker fram, ock bland dem såg han tydligt hela Röa-Hanas ansikte. Detta var inte så underligt, för hon höll sig gärna framme, där som det var gille. Men Esbern tänkte inte på det, utan på den dag han lät bränna hannes dotters långa hårlock. Ock så kunde han rakt inte få sig till att ingå trolovning med den andra.

»Hon har för starka Stockholmsvanor för mig», sa han bara till hannes mor. Ock så blev det hela utlagt så, att han i sista stunden inte kunde bli ense med hannes målsmän om flickans hemgift. Men det gick, som han förut visste: hon fick heta »Mätta-kyss-mig» i hela sin livstid.

Nu var Esbern trätti år, ock det skulle knipa, om han skulle kunna få en rik flicka. En fattig ville han inte ha in i den stora stolta släkten.

Vid denna tiden var rike-Nilsens hustru enka. Hon var både på fäderne ock möderne av Esbernsfamiljen, ock därtill hade rike-Nils varit av samma släkt, så hon kunde rätt vara ett passeligt gifte för Esbern. Hon var bara ett par år äldre än han. Men där var två enklingar ock minst tre ungar i familjen som friade till henne, så snart likstenen blev rest på mannens grav, så där gloddes snett på Esbern, när han så smått började stryka på foten för henne. Det gick här som alltid: bara den store, tyste Esbern tittade på ett fruntimmer, hade han

hänne på sina fäm fingrar. Ock det sas allmänt, att enkan skulle ha Esbern, så snart hon sörjt ut tiden, efter mannen hennes.

— Bara inte Röa-Hana kommer emellan, sa enkans andre friare. Ock hela socknen var spänd på hur det skulle gå.

Det var just vid sommarmarknadstiden. Hela Esbernsläkten för till marknaden. Esbern bjöd enkan på vin ock kaffe i det största tältet ock följde med henne till västgötastånden. Där köpte hon sjalar ock sjaletter. Deras bekanta följde efter för att se, om han köpte psalmbok åt henne. Men ingen kunde upptäcka, att han gav henne annat än ett konditors-järta för tre skilling.

Rätt som det var, bjöd han åter in enkan ock hennes syster i det stora tältet, ock där tog de sig åter igän en pileknäck, så Esbern fick mod i bringan till att slå fram om giftermålet. Ock när de tu då kom ut, var enkan mild som en morgonmjölk, men Esbern såg ut, som om han försvurit sig.

— Bara inte Röa-Hana är till marknads, säger då en av enkans friare, i det Esbern strök förbi.

— När en talar om troll ock deras klär, är de när, säger en annan. Där står ju käringen hos kopparslagaren ock byter bort sin gamle kaffekittel.

— Långt från skeden till munnen, säger en tredje. Ock i detsamma vänder käringen sig om ock ser Esbern rakt i synen.

Enkan lägger inte märke till att Esbern blir rent stum, för han hörde ju inte till de stortalande, ock där var för övrigt ett sådant arkeli av folk, komedianter, spelmän, gungor ock posantiver, så ingen fick öronly. Nu var där också för första gången kommen en sådan där karamellsnurra, som gick i rundel med folk, som satt i korgar eller på trähästar, ock där ville enkan upp ock åka.

— Det går inte an för släkten. Vi har ju inte lagt ned sorgen efter Nils, säger systemen.

Men enkan hade blivit liksom litet humörlig av marknadsvinet. Ock när Esbern inte säger något, utan låter det stå till, så drar hon systemen med sig upp i den ene korgen, ock snurran far i gång.

Esbern står nedanför på marken ock stirrar rakt framför sig, men får så höra skrik, vin ock fin från alla kanter. Enkan

hängde med halva kroppen utanför korgen ock ropade ulrik. Systemen satt på huk ock höll henne i benen, så hon inte skulle ta överbalansen. När snurran stannade, var enkans kläder rent nerklena, för vädret hade tagit i marknadsvälfägnaden, kan en väl begripa. Hon måtte in i ett hus ock göras snygg, sen for hon genast hem. Esbern kunde hon ta harar för efter den dagen.

En utböling, som haft sina tankar till henne, lät dikta en visa om en enka, som gav ifrån sig sorgen i en karamell-snurra. Men visan blev inte sjungen i hennes bygd, för släkten var för mäktig. Enkan gifte sig med en av sina andre släktingar. Ock så började nästan alla att tala om att Röa-Hanan säkert ock visst hade gjort så mycket, så att Esbern fick vara utan fruntimmer.

Nu var hans kända töser ock enkor rädda för att få honom till friare, för en hade ju sett, att alla, som ville ha honom, fick någon klick på sig. Men han hade ju detta med sig, sa fruntimmerna, att ingen kunde säga honom nej. Ja, sådant skyller de ju alltid på, för det vi karlar skall bli gifta, kan veta.

Esbern gick nu ock summade sig ett års tid. Men så for hin i hans gamla galanta till hushållerska, så att hon ville gifta sig med socknens bälgrampare, ock så började släkten åter förmana ock tillhålla Esbern att göra allvar med att ta sig en hustru, som kunde hålla honom hel ock ren, sola sängkläderna ock hålla pigan i örat. Nu för tillfället var där ingen sorg i släkten, så han borde passa på ock hurra till med bröllop, innan sorgkläderna skulle på igen efter någon anförvant.

»Jag skall tänka på saken», svarar Esbern. Reser så till en främmande stad ock friar till en flicka, som var känd för att ha sina tjugefämtusen kronor. Hon var enda barnet, fadern var enkling, hade sålt sin gård ock flyttat in till stan för att få äta färsk mat var dag ock slippa sköta något.

Dottern var rysligans fin, men riktig mamsell var hon inte ännu, så att där kunde inte sägas vidare på Esbern, om han tog henne. Men många menade, att han tog så långt bort antingen för att slippa möta Röa-Hana eller ock för att, ifall det också nu gick om styr, ingen i orten känd tös skulle få en klick på sig.

Flickan sa ja, ock det var nog så väl från hennes ock faderns sida. Nu ville Esbern, att där skulle tas ut lysning

genast, ock så kunde de vigas i stillhet i hannes hem. Men då ger hon sig till att böla ock tuta, att hon inte gjort något ont, utan kunde med heder visa sig som fästmö för hans släkt. Ock hon ger sig inte, förrän han lovat ställa till gille med dans i sin store sal, som gick tvärs över stugelängan.

— Men då väntar vi också med trolovningen till efter gillet, säger Esbern. Han tänkte väl som så: inte denna resan håller, så taktäckaren, föll från taket tredje gången.

Ja bevars, det kunde de ju, medgav hon. För se saken var den, att hon hade fått en extrany klädning med krusadoller, duskaruller ock dinglidang, både här ock där. Ock med den ville hon rent konterfurnera hans släkt, där såväl fruntimmer som karlar lät sy sina kläder på landet.

Nå, hille minsann! Där blev gille — höstgille hettes det vara — i Esberns gård, ock hela släkten kom dit. Röa-Hanan låg sjuk, så nu trodde de, att allt skulle gå väl ock Esbern bli vid den rika tösen.

Inte vet jag, om stadbofruntimmernas baksidor är skapade som baktråg, liksom skogsnuans; men det är visst ock säkert, att till sina tider fyller de på dem med ett som ett annat, ock här finns karlar som påstår, att sådant något kan få köpas färdigt. Detta hände i mina barnaår, ock det hettes, att grevinnan på härrgården hade ett löst däkerskap, stort som ett bra svinböste ock stoppat med hästhår.

Esberns blivande fästmö hade nog inte sett sig på den sidan förrän nu, när den nya klädningen skulle på för första gången. Men nu tittar hon i Esberns rakspegel bak ock i sin egen spegellåda fram, ock blir illa vid att se, hur krusadollerna hänger på henne som våta revar kring en humlestång.

»Här fyller jag på», sa hin bonden, lagade kronans väg med en skäppa korn till länsmannen. Den fina köpstadtösen tittar sig omkring i kammerset, där hon står ock gör sig grann. Ock får så syn på en liten påse, utsydd med rött garn i namn, kronor ock järtan, som hänger i en vrå under Esberns västar. Den snor hon till sig, fjälar den full med garn ock vad hon kan få tag i, ock när hon då får satt den fast, där han skall vara, tycker hon, att nu är hon riktigt på sin flankomstuss.

Dansen går nog så bra. Esbern sitter bara ock tittar på, för han har aldrig dansat, sen han ock Marja dansade kring

majstången i världen. Men när det lider utåt natten ock gubbarna fått en knapp i västen, skulle där svängas till med ryska polskan, ock då här det sig inte bättre, än att en nämndeman vid en svängom hugger tösen litet väl grabbhänt i bakkrusadollerna. Påsabandet slets itu, ock påsen flyger den onde i våld ock träffar Esbern på skenbenet, där han står vid väggen ock ser på dansen.

»Hali—hopp! Vem rår om den här trallaretaskan?» skriker en av Esberns kusiner ock nappar påsen. »Här står Esberns namn, med jårtan ock annat filikrams, ock här är grunkor in-värtes!»

Där flockades karlarna omkring påsen, fruntimmerna viskade häftigt med varandra i en vrå ock tittade på främlingen, som kommit med sådan falskhet in i den välskapade Esberns släkten.

Hon såg ut som en död sill ock vågade inte gå över golvet, utan slog händerna för ansiktet ock gret.

»Påsen är min», säger då Esbern högt ock långsamt. »Jag fick den i min barndom av min lekkamrat, Marja, som sytt den, ock jag håller den alltför god till att tjäna till en tvi-fan åt vanskapta stollemajorskor.»

Där var så tyst i laget, så en kunde höra väggknarren ringa. Esbern hade ryckt till sig påsen ock gick ut med den. Släkten såg ut, som om någon kört förbi den med ett lass pannkakor, utan att den fått smaka en enda. För nu blev det vetterligt, att Esbern under alla dessa år inte glömt Marja.

»Vad skulle du med påsen, ditt fä?» sa Esberns farbror till sin son. »Den luktade Röa-Hana på en halv mil, ock en kan lita på att det är hon som åter drivit sitt spel.»

Nu tog kvinnoflocken åter till att viska ock vinkade så på männen. Då träder Esberns moster fram till den gråtande främlingen ock ber henne gå in ock förklara sin remedja för Esbern, för eljest kunde han vara karl till att slå upp med henne.

Men så sätter hon på dörren, väcker sin far, som sov på en bänk i stugan, ock reser därpå från hela gillet. Hon sa inte så mycket som ajöss en gång.

Esbern ovetande höll nu hans kvinnliga släktingar råd om huru de skulle få honom löst från vigseln med trädet eller källan. Röa-Hanan var den säkraste en kunde lita till, för hon var ju den som själv hade vigt honom. Men om hon så

rev upp den gamla historien om Marja, då var det lika galet. Det syntes ju klart vid höstgillet, att han ännu tänkte på tösen, ock det inte så litet ändå, efter som han inte skammade sig för att tala om hur väl det varit med dem under barndomen. Han kunde gott hitta på att ta henne i huset, ock det vore ändå inte det värsta som kunde hända.

Men innan släkten hunnit vända sig varken hit eller dit, hade Esbern tagit Marja till hushållerska. Det sas, att hon blivit gammal ock att hon helt säkert mist sitt långa, granna hår, för hon syntes aldrig barhuvad, varken ute eller inne. Ock hannes gamla tycke för Esbern var nog rent förbi, för hon talade aldrig av fri vilja till honom, utan bara skötte sig själv ock sina sysslor. Hon hade flyttat till honom för att vara närmare sin sjuka mor, sas det.

Så gick där ett år, ock där gick två. Esbern fick höra många pikar för det han hade detta fruntimmer i huset; men bara ingen knyste ett ord om hannes hedersamma kalakter, svarade han inte. Men vid den tiden hade länsmannen en skrivare, som just var en liten spyfluga ock kunde aldrig låta Esbern vara i fred, sen han fått reda på att där i ungdomen varit något emellan honom ock Marja.

En dag på tredje året är där begravning efter en rik man i byn. Där är denne lille skrivaren med, blir sned i hättan på eftermiddagen ock börjar igän att gå an med Esbern, om han inte skall hålla bröllop med sitt fruntimmer. »Vad gör det att hon är skallig?» säger den lille bjäbben; »du kan ju ställa om, att hon inte behöver bära brudkrona på sin hedersdag.»

Esbern svarar inte ett muck, men han går stillsamt fram till skrivaren, griper honom mitt om livet, som om det varit en rågnek, lägger höntingen under sin vänstra arm ock klämmer till, så han hängde liksom i en krampa.

— Sprattla inte, ditt lilla kryp! säger Esbern saktmodigt ock kånkar så av med skrivaren ned till ån. Alla de andra efter för att se på leken.

— Jag vill gärna be om förlåtelse, pustar den lille puttnasken, när han varsnar vattnet.

— Behövs inte», svarar Esbern, bed hållre en bön, medan tid är! Säg: Gud som haver barnen kär, se till mig som liten är. Nå, vill han, sprallebytta?

Inte ville skrivaren, men han läste ändå, som Esbern ville. Ock därpå doppades han ett tag i ån ock fick gå. De andre ville nu fira Esbern, men han föste dem från sig ock gick hem.

Det var just i skymningen. Marja stod i stugan ock skummade den sura mjölken till kvällsmaten, pigorna var ute för att syssla med varjehanda. Esbern ställer sig hos Marja, men hon låtsar inte märka ett knyst över att han kommit så tidigt från gillet.

— Bra flöt på mjölken, säger han.

— Går nog an, svarar hon.

— Hör, Marja, du — jag ville säga — dricker den brune kvigkalven bra, så han duger lägga till? säger han ock skruvade på sig.

— Där är ingenting som fattas kalven, svarar hon ock skummar vidare.

— Vad jag skulle säga, Marja, du — vill någon av pigorna flytta i år? säger han.

— Inte det jag vet. Det är för tidigt att säga upp ännu, svarar hon.

— Men du vet väl, om du vill stanna hos — jag menar i tjänsten, säger han.

— Blir jag uppsagd av husbonden, flyttar jag till min förra tjänst, svarar hon.

— Vad var det jag ville säga? Jo, fryser du om huvudet, eftersom du alltid går med huvudklädet på? säger han ock drar i snibben i hennes nacke.

— Går det dig för nära? Fingrarna ur fatet, Esbern! svarar hon ock drar snibben till sig.

— Vad skulle du här, när du inte mera kan tåla mig? frågar han argt.

— Jag sa ju, när du stadde mig, att det skedde för min gamla mors ock den stora lönens skull. Inbillar du dig annat, så tar du fel, Esbern, säger hon lika knott som han.

— Jo, jag har tänkt annat, Marja, säger han så fint ock vill ta henne om livet.

— Kom bara inte, för då lägger jag dig på munnen med flötaskeden, så det säger svask! säger hon ock hötter med den stora hornskeden.

— Så tvär har ingen av de töser varit, som jag friat till. Jag har fått ja med uppräckt händer, säger han.

— De har varit kärare efter att få en klick på sig, än jag är. Du har aldrig menat ärligt med någon. Nu vill du försöka göra mig till narr, men kom bara inte! säger hon.

— Nej, så min själ, vill jag ej. Jag vill min liv ha dig till min äkta hustru ock älska dig i nöd ock lust

— ock köra mig ut i köld ock frost, som ramsan låter. Jo, jag kan den! högg hon tvärt av.

— Men hur i häcklefjäll skall jag då få dig till att begripa, att jag frågar i all tukt ock ära, om du vill ha mig till din äkte man, människa! säger han ock river sig i huvudet.

— Mig, som är rent skallig? frågar hon, röd som ett dropande blod.

— Har du mist ditt hår av sorg för min skull, Marja? frågar han kärvänligt.

— Inbilla dig bara inte det! Jag har sålt det, eller kanske bränt upp det, för att ingen ungsman skulle behöva söka kloka för min skull. Jag ämnade aldrig stå brud, säger hon.

— Jag förstod ju inte bättre då. Men nu skall jag visa, att du skall bära kyrkkronan med ära, säger han.

— På en skallig huvudknopp? småsmilar hon.

— Jag mäktar väl köpa dig en hel lösperuk. Jag har sett en nästan lik ditt hår, den kan fås för tjugufem riksdaler. Det är ändå inte så galet med löst hår, som med en lös — ja du har ju hört, vad din påse fick tjäna till härom året, viskar han i hennes öra.

Hon böjde sig undan ock löste huvudduken. Esbern hade nära givit hals vid den syn han såg. Men han bet över orden ock knöt själv åter klädet kring hennes huvud igän. Hon grät ock sa, att hon gjort, som hon gjort, för att se, om han bara höll av hennes hår ock inte av henne själv. Ock han svarade, att det var bäst, att klädet satt på till bröllopdagen.

Följande söndag lystes där för Esbern ock Marja, ock det var nära efter att alla de av hans släktingar, som var i kyrkan, skrikit till högt, när de hörde det. Efter gudstjänsten samlades de hos klockarens. Ock där blev en ståhej, skall jag säga, som om hela världen var kommen i en pölseände. Men Esbern hade respekt med sig, ock Marja var inte den som blev sko-

trasa åt någon. Ock så kom de överens om att bemöta henne som en äkta släktinge.

Men släkten grinade ändå, som hundar grinar åt svin, när bröllopsbjudningen kom. Mäst gruvades de för Röa-Hana, som skulle sitta överst vid bordet, ock för brudens skalliga huvud. Bandhätta brukades inte i den bygden, eljes hade det inte gjort något, om bruden hade hår eller inte. Men kyrkkronan skulle ju bäras på utslaget, krusat hår, ock Esbernsfruntimmerna kände i hela vida världen inte till någon annan lösperuk än prostinnans. Ock den var rödbrun, eljes kunde man väl fått låna den. Den vite kluten ville de inte tänka på, för så illa hade det ännu inte gått för någon brud i Esberns släkten, att hon fått bära den gifta kvinnans huvudbonad på sin hedersdag. Ock inte kunde det komma i fråga med Marja.

Det var ändå konstigt, att Esbern, som funnit fel på alla, skulle få en skallig brud. Jo, en ratar i kornet ock får stubben, så plägar det gå, hette det.

När hela släkten var samlad hos Esbern bröllopsdagen, var där ett viskande ock tiskande bland fruntimmerna, som om huset varit fullt med stenskvättor, ända tils prostinnan kommer ut från bruden ock ber någon av de kunnigaste av de närvarande fruntimmerna träda in ock jälpa henne fästa kronan på bruden.

Där blev sjä, skall en veta. Var enda en var den klokaste i sådant. Alla satte de av mot dörren, där prostinnan stod, så de när ränt henne över ända, ock i det samma säger Esbern:

— Det är visst bäst, att bruden går ut i stugan, där är bättre plats.

Ut kommer nu bruden, ock alla ger till ett rop, när de ser Marjas kända hår flyta som en krusig guldfloed, nästan ända ned till hennes knä.

— Ja, så ser hon ut, sa Röa-Hanan ock stack näsan in genom köksdörren.

Där stod den gamla också ock kikade under hela vigseln, ock ingen kunde få henne till att gå in eller sitta vid bordet.

— Esberns släkten skall inte behöva säga till mig, som kärningen sa till grisen: Håll dig vid din kant, om du vill äta ur samma fat som jag — så lydde den gamlas svar, när Esbern nödgade henne.

Då gick bruden själv ut i köket för att hämta sin mor. Men nu var hon ingenstädes att finna. Det spordes sen, att hon gått till nästa by för att läsa över ett par förgjorda svin.

— Ja, nu är den historien ute, ock den var ju inte värre, än ni kunde höra på den, fast den handlade om många fruntimmer ock bara ett manfolk. Nu kan Mätta Pär-Ols ta ock tala om en värre, sa Björn ock tände på sin tobakspipa.

— Tala om en värre! sa Mätta ock la ny ull i sina kardor. Det värsta jag vet att förtälja är om det krig, som i hina åren stod utrikes, när dansken ock tysken inte kunde samsas bättre, än att vårt krigsfolk måtte ut för att hålla styr på dem. Den tiden var det farligt för flickor att leva, det må alla tro, för här drog krigskarlar omkring nästan i alla byar, ock natly skulle de ha, det var det allra värsta.

Ja kors jag minns granngivligen den lördagskväll där kom inkvartering i Källegården. Det var en flock som skälldes för Smålands grannadörrar, riktiga attanhalare att se till ock granna med för rästen, vad de så hittat på för lanter för att få ett sådant öknamn. Kanske de på sitt eget vis stått på vakt utanför Smålandsgräbbors dörrar, för de har sina seder de småländingarna.

Emellertid står just alla fyra Källegårdspigorna ute på kökstrappan ock blöter sitt hår i dricka, som ju ordentliga pigor gör — när de inte blivit så vidlyftiga, att de smörjer håret med isterpomada ock kammar sig varje dag. Där blev en uppståndelse bland dem, kan en tänka, för pighuset var just nykalkat innantill samma kväll, så att pigorna hade ämnat ligga i kornladan ett par nätter. Ock nu trodde de, att husbonden skulle göra den roligheten om inte, bara för det att krigskarlar också skulle sova där i halmen.

Ock ja män gjorde han så med, Källegårdsmannen. Ock därtill satte han med egna händer en stor hänglåsdäker framför dörren till pighuset om kvällen. Det är levande sanning jag säger, för jag var själv med, när vi försökte bryta upp

dörren. Ja, det är ett besynnerligt mod en får i krigstid. Det är som skolmästaren säger: folk kan göra allt för sin ädla frihet.

Men vad jag nu egentligen ville tala om, är historien om en rotekarl ock en skånsk busar, som bägge tjänte för Källegården. Ni skall få höra pasaschan om

De två Sandellarna.

Du tid, sådant vin ock snoppande där var vid Landskrona hamn, den dag våra krigare skulle ut på det salta havet för att segla ut i kriget! Töser tutade sorgligare än de värsta hundar, ock soldatkvinnorna storbölade som kor ock viftade med allt vad de hade att tillgå, när skeppen la från land.

De bägge Sandellarna viftade igän, det argaste de kunde, för Bengt Sandell, husaren, hade samma sommar gift sig till ett bra stycke jord med en barnlös enka; ock Lars Sandell, rotekarlen, hade någon tid hånglat med en piga, som skälldes Sissa-min-död. Ack ja! Jag ser henne, när jag vill, där hon sen satt ock mjölkade klockarens ko ock sjöng så ynkeligt:

Nu står jag på min resa ock skall fara;
vem vet, om jag kommer igän.

(Stilla, kobest!)

Farväl alla flickor så rara
ock min allrakäraste vän!

En svensker gosse jag är,

(Sparka lagom!)

ett uppriktigt jërta jag bär;
men sorgerna de äro så många,
ock tankar likt skyarna gå.

Ack, om jag hade vingar såsom duvan,

(Slår du, ko!)

som duvan på ängen så grön,
då skulle jag ge mig till att flyga,

(Det var hin till kräk!)

flyga bort till lilla vännen så skön.

Ja, hade jag min vän,

skön som liljan på grön äng!

Men det kan ingen mänska begära,
för den kärleken den är ju så svår.

Det var nu Sissa-min-döds sätt att sjunga kärleksvisor hela den sommaren.

Men så sålde klockaren sin ko, ock Sissa-min-död gav sig hän ock blev jällpiga under hösten i Frälse-Jäppas gård. Där hade de fått inkvartering, norrbaggar tror jag, med en kaften, som för den skull lika gärna kunde vara själva bäckamannen, så galen var han efter att komma i vatten. Men Frälsegården har inte så mycket vatten på egorna, så där kan hållas en fattig anka en gång, ock Jäppa la nya bräder över brunnen, för att inte kaftenen skulle fara ner i den ock orena vattnet. Så nu gick det feta bestet där ock kippade efter vädret som en halvfjällad gädda de tre första dagarna.

Den fjärde dagen ser Jäppas mora en liten bäck komma rinnande från gästkammaren utåt sommarstugegolvet. Hon ränner fram, slår upp kammardörren ock skymtar den galne kaftenen, där han står mittpå golvet, sådan Gud skapat honom, ock sprutar på sig själv med brandsprutan, som hade hängt på sommarstugeväggen. Hon slog dörren igän ock rände efter Jäppa. Han in till norrbaggen — för karlar har då ingen skam i sig. Där blev arkeli om vatten ock golv ock renlighet, för Jäppas mora tålde inte för sitt liv den nya moden att skura golven. De hade råd att hålla sig med vit golvsand, sa hon alltid.

Men hur regerandes Jäppafolket än var mot sina tjänare, så var ändå den norske kaftenen dem alltför mastig, ock han gav sig inte med det där sprutandet, förrän Jäppesan lovade, att han skulle få plaska sig i köket, för där var tegelstensgolv ock rännsten.

Nu blev det, som Sissa-min-död sa, attan gånger värre, för nu blev kaftenen så modig ock kokett, så att han ville ha en av sina gemena norrbaggar in till sig i köket till att gå an ock blöta på honom med sprutan, ock det klockan mellan tie ock älva på dagen, när ordentliga fruntimmer sätter middagsmaten över elden.

Det kunde vara galet nog med en karl, naken som han kom hit till världen, men att ha två var mera, än Sissa-min-död kunde tåla att se.

Jäppesan for upp på vinden, så snart kaftenen visade sig i köksdörren. Hon, Sissa jag menar, grät ock tjöt, att hon ville, liksom liten Kerstin i visan, hällre brännas på bål än

stå mellan knektarna två, när hon själv hade sin egen rotekarl i främmande land.

Då kom Jäppa. »Tag du sprutan, tös, ock ge kaften, så att han blir sval», viskade han till Sissa. »Han begriper inte ditt språk ock du inte hans, så det är detsamma, om du sköljer honom eller en riktig naturbagge.»

Ock så underhandlade Jäppa med kaftenen, att han skulle gå före i en ring på köksgolvet ock Sissa efter honom med sprutan. Men där sattes stor plikt på om han bara en endaste gång gick avigt om.

Detta gjorde kaftenen inte håller en enda gång, det vittnade själva Jäppasmoran, för hon hade ett hål i kökstaket, så att hon kunde ligga på vinden ock se hela redligheten. Tvi för det leda! Men hon stod i ansvar för sin tös, sa hon.

Eljes tog Sissan-min-död sig under denna tid före att sjunga en ny visa, när hon satt ock mjölkade Jäppas kor. Ock tonen i den radängan gick bra i takt med mjölkningen. Men tårarna trillade nedför hannes käftar lika stritt som mjölkståren i byttan. Jag skall sjunga visan:

Nu har jag rest kring världens runda klot
ock skådat lusten ock kraft av dygden.

Där stod en kavaljer, han spelade fiol,
hans ögon brunno allt som en sol.

När jag såg hans låga,

mist jag min förmåga;

när jag såg hans låga,

mist jag min förmåga.

Än så vilad vi i grönan äng,

där såg jag lågan av hans kärlekseld.

Ja, där är ett par värs till, men det angår oss inte, för det är nog, att kaftenen spelade så pass fiol för Sissa-min-död, så att hon glömde Lars Sandell.

Jag har så titt tänkt på vad prosten brukade säga, att där var det goda med kriget, att det uppväckte så mycken slumrande kärlek i fäderneslandet. Ja, godheten kan vara sin sak, men inte förstår jag eljes, vad för rart det var med den myckna krigsfolkskärleken den tiden. Ock inte tror jag, socknarna tyckte det var så rart med det, som följde efter.

Men för att nu tala om Lars Sandell, så fick han inte ute i Tyskland nys om detta kaftensväsen. Men däremot så hände det, att Bengt Sandell, den gifte husaren, som stod på en annan plats i kriget, hade en kamrat, som plögade få brev från hemorten. I den tiden hade det allt gått så långt, så att somliga pigor själva skrev sina brev. Ock det som Bengts kamrat nu fick, det var ifrån Källegårdens störstpiga, ock i det brevet stod att läsa i själva slutet:

— — »Till sist vill jag inte vidare nytt omtala, än att när Sandell kommer hem, har han något att börja dagen med. Han, som alltid varit så stoltserande, kan vara glad att få försörja en offansersglött, om han eljes tar henne till godo.»

Kamraten kände bara Bengt Sandell ock tänkte genast, att hans enka hoppat i galen tunna i denna krigens tid. Ock så låter han Bengt förstå, att det är illa ställt med henne.

Bengt for rakt i flint ock svor en dyr ed, att om så kriget räckte sju år, så skulle han inte skriva en rad hem. Enkan kunde få gå där, tils han själv kom. Så skulle han se, om det var värt att behålla jordlappen, betungad som den nu var med en del av den lilla kärlekssmula, som prosten tyckte var så bra för fäderneslandet.

Under tiden går hans oskyldiga kvinna ock väntar i sitt hederliga enkestånd på brev från mannen, ock först tror hon, att han fallit i striden. Men klockaren förklarade för henne, att tyskarna inte fick lov att skjuta på vårt folk nu för tiden, ock så inbillade hon sig, att han svultit ijäl därute.

Ja, där kunde ha varit något i detta, för tyskarna var så oskäligt dumma, så att de kallade all skedmat för soppa, om det så bara var vattengröt. Det är gu dagsens sanning.

Enkan var emellertid rent över sig given, ock när hon såg Bengt Sandells civila kläder ock hans blårandiga arbetsblus, var hon nästan inte till att styra. För de kläderna hade hon köpt honom i dyredom, bara för han skulle tycka om henne, ock nu var de pängarna spillda. Ni tror väl, jag ljuger; men det är levande sanning, att hon gav sig till att gå med Sandells stövlar, hans sticktröja ock bluströja. Ock hade hon varit en nymodig kvinna, hade hon säkert också slitit upp hans byxor — tvi för den onde!

Vad det inte var galet med krigsfolkskärlek här i landet, så var det i Tyskland, för där var fruntimmerna rent ryska efter svenskarna, ock där var inte en av dessa som fick gå i fred för dem.

Så en svensk, att han var gift, så visste tyskfruntimmerna inte bättre, än att de menade förgift, ock så skrek de: »Å lipe, lipe man!» Ock lipade själva, som om de fått rättkrut i sig.

Sen upptäcktes det, att 'lipa' var det samma som kärlek. Men då var många av våra så långt inne i mackabeerna med liperiet, så självaste generalerna måtte säga till tysktöserna, att vi här hemma hade kristliga äktenskap med präst ock allt, så de fick ta sitt förstånd till fånga ock inte fresta svenskarna över deras förmåga — de gifte förstås; de andre kunde de lipa över bäst de ville, sa generalerna.

Så en dag fick vår klockare brev från sin son, som var frivolontär i kriget, ock han skrev på tvärs ute i kanten på brevet, att Sandell råkat i klabberi ock omständigheter för en tyska — en i hatt ock kappa — ock där var inget annat råd än ta henne med.

Där kom liv i klockarebenen, kan tro! för han kände bara den gifte Sandell. Han satte av till mor Sandell ock tröstade henne med att mannen inte var värre död, än att han — ja, ni vet vad jag menar, prostens krigskärlek med smått ock gott förstås, fast detta goda inte just skedde i fäderneslandet, som prosten ville att det skulle.

»Jag vill just se, var Sandell skulle sätta sin hattdam, om jag toge min jordlapp? Hade detta skett i fredstid, skulle han blivit evigt olycklig för mig. Men när det nu bara är en tyska, som han kommit vid i kriget, så får jag väl se, vad jag gör, när han kommer hem. Men det är då väl, att jag slitit upp hans civila don, så han slipper att dra det ur huset till en, som kanske inte har en kristlig upplöt i sin syndiga nederdel», sa Sandellskan med gråtande tårar till klockaren.

Ock så kom det i tysthet ut i hela bygden, att Sandell ingått tvegifte — så gott sådant kan ske i Tyskland, förstås, ock under krigstider.

Aldrig glömmer jag den sommardag, när husarerna äntligen kom ridande från Köpenhamn. Vi, byns folk, stod i två

rader på bygatan, ock där var sådan ståhej, som om kungen kommit med drottningen på nacken. Ock husarerna sjöng ock trallade i vildan sky.

»Där rider, min liv, Sandell!» säger då hans kvinna ock högg mig i armen, som om hon trodde, jag var en tjuv ock ville stjäla honom. »Men var kan han ha sin hatt-tyska?» frågade hon. Ock det kunde jag inte svara på.

Emellertid ville hon, att jag skulle följa med hanne hem, för hon var liksom litet klämd om bröstet, sa hon, när hon tänkte på Sandell. Han hade hälsat så kapadosiskt, när han red förbi, tyckte hon.

Han hade inte längre till rusthållaren, än att han kunde lemna av häst ock persedlar ock komma till sitt hem samma kväll, så vi gick ut ock in i väntan. I själva solnedgången kom han, nog så solbränd ock hurtig, in i stugan, ock i det samma far kvinnan honom om halsen med ett vin:

— Sandell! Sandell! Kan det inte gå tillbaka?

— Tillbaka! säger han då ock tar sina armar till sig. Jag glömde, vad som hänt. Kan väl en Tysklandsresa gå tillbaka?

Han sa detta så svärmodigt ock satte sig så tungt nere vid dörren. Både hans kvinna ock jag bölade, som om vi varit piskade med ris, om jag skall tillstå det.

— Käre, välsignade Sandell, sitt då inte på det viset som en tiggare vid dörren, utan kom upp till bordet! Vi är alla syndare, ock kriget föder ju så mycket sorg. Glöm nu Tysklandsresan ock sitt upp för att få en bit i livet, sa Sandellskan ock hickade. Skall det vara en liten tår? sa hon.

— Var har du'et? frågade han, vit i synen, tvärs igenom det bruna.

— I kistan i kammaren, Sandell, sa hon.

— I kistan? Är det — förbi? sa han ock blängde, som om han lånt ögonen ock skulle bära hem dem samma kväll. Ock du skäms inte att stå ute på vägen, din maruggla!

— Skäms, jag! Är du ur stålet, karl? Tror du, att du är hos din tyska, kanske? Hon kan vara din maruggla ock inte jag! Jag skulle förlåtit dig ock tagit dig till godo, men nu skall jag gå till befälet — jag skall ta huset, jorden, dina civila kläder, som jag gett dig ock som jag slitit upp under tusende tårar för dig — du skall inte ha en tråd på din kropp.

Så kan du gå arm i arm med din tyska hattdam — kan du, du! Ock så skrek hon ackurat, som när ett slaktkräk tar de sista tagen, långt nere i halsen.

— Är hon till på köpet vänstersnodd i hanbjälken? Står kistan där ute? säger han då till mig. Kunde det åtminstone inte blivit begravet, innan jag kom hem? tyckte han.

— Begravet! säger jag. Vill Sandell inte ha det, kan han slippa. Men kan en människa inte hålla sig nykter ock anständig, utan att det oskyldiga pomeransbrännvinet skall begravas, så är det visst bara en usel tysk nykterhet.

— Vad donrawetter, putsa tofflor! som tysken säger, sprackar ni om? Här måtte vara fel i rapporterna, säger han.

— Sprackan! Jo vi har allt här hemma fått sprackan på en viss Sandells tyska hattdam! hickade Sandellskan.

— Ja, vad innerst i Hellesponten rör det dig eller mig? Ock i detsamma slår han till ett skratt, så fönsterna skallrade. Det är Lars Sandells tyska, din gamla kära —

Han tog ett språng för att lyfta upp sin kvinna, som låg i en tåreflod på den rena bordduken, men så ryggade han:

— Varför svek du mig? Var det för denna historias skull att kaptenen, eller vad han var, fick makt med dig? pustade Sandell. Men hon lyfte upp huvudet ock tittade på honom, så ögonen blev stora som tekoppar. Hon kände inte ett fnyk till Sissa-min-död ock norrbaggen.

— Jag menar karlen primar! sa hon.

Men då var det nog jag som kom till att skratta, ock det så jag tänkte jag skulle explombera. Ock när jag fick styr på mig igän, gick jag i Sandellskans kista ock tog brännvinspluntan ock frågade, om den borde ha varit begravnen, eller om Sandell inte hade lust att få sig likasom en liten kaptenshatt i glädjen. I den stunden liknade vi alla tre justament en dag när det rägnar, medan solen skiner.

Ett par söndagar efteråt gick jag en mils väg för att titta till Sissa-min-död, som satt på socknen. Jag hade lust att höra, om hon sett rotekarken Sandell ock hans tyska.

Jo, det hade hon. Det var ett elände i det lilla torpet. Hatt ock sidenkappa, lergolv ock flätade risväggar uttill, vitlimmade innantill — för Sandells torp var bara uselhet. Tyskan såg ut, som om hon ätit upp nådåren för räven, ock allt vad

hon sa, var: »danka, danka». Det skulle väl betyda, att hon tyckte, hon var avdankad.

Sandell hade varit hos Sissa ock frågat, om hon inte med sitt barn ville flytta till torpet ock hjälpa hans hustru något till rätta, för eljes visste han inte, hur det skulle gå med matmulorna. För tyskan kände inte mera till matlagning, än att hon till ock med kallade kalvkött för fläsk, ock att hon kokte klimpar utan att bry sig om att ha en sopptår att äta till dem.

Men Sissa-min-död ville inte gå emellan man ock kvinna, om så hustrun inte var annat än en tyska. Därför fick Sandell ha det, som han hamsat det, ock Sissa fick ligga, som hon bådadt till sig. Fast hon sörjde gruvligt över sin dumbet med kaftenen ock var rädd, att Sandell skulle få höra talas om, hur han gick runt i Jäppas kök med henne i sommarhettan.

Kaftenens barn blev inte gammalt, det dog kort före Sandells tyska. Hon gick bort tre dagar efter deras barn kom till världen. Då skickade han efter Sissa, ock nu kom hon ock jälpte honom med begravningen ock vårdade barnet. Men på söndagskvällen efter begravningen tog Sissa på sig huvudklädet ock bjöd enklingen farväl.

— Vart skall du gå? sa han.

— Jag skall, min död, gå till kyrkegården ock se om min lille stackare, som ligger där, säger hon, för att omskylla sig för det hon gret.

Då droppade tårar, stora som sockerärter, från Sandells ögon. Men han bara såg på sitt lilla barn.

— Vill du lemna mig, felande usling, ditt äkta barn, så skall jag vaka över det dag ock natt, så du kan få sörja din hustru i fred ock ro? säger Sissa ock stortjöt, för det är för svårt att se en karl gråta.

— Sörja! Ja sörja över att jag lockade henne, utan att bry mig vidare om henne, det gör jag hela min livstid. Hon blev utstött av sin släkt, svarar han. Men vill du, säger han, under den första tiden stanna här hos barnet, så tar jag tjänst på Källegård, ock jag skall aldrig sätta min fot hit utom var söndagsmorgon. Då på vägen till kyrkan tittar jag in till den lille ock hör, om här fattas något.

— Gud välsigne dig, Sandell, som inte tror mig vara ett krigsfolksfruntimmer, fast jag rände runt med brandväsendet

efter den norske bäckamannen. Jag kan lika gärna själv tala om det, hickade hon.

— Jag var inte bättre än du. Krig är något fasligt, hälst när en inte skall slåss, utan bara kan få allt vad en pekar på. Men det är bäst att rent glömma alla Tysklandsresor, tyckte Sandell.

— Det är min död det bästa, menade Sissa ock tog honom i handen.

Så gick det bra i de bägge Sandellarnas hem ända till andra sommaren. Ock många undrade på om inte Sissa-min-död ändå skulle ha sin rofekarl nu, när sorgetiden var ute. Då kommer Bengt Sandells hustru en dag springande till mig — jag tjänte det året hos klockaren, som var enkling — ock hon visade mig ett brev, som kommit från Tyskland till Sandell.

— Se, sa hon, står här inte detta förbistrade 'lipa' eller 'lipe', som är detsamma som tysk kärlek, ock den vet en hur den är under krigstider! Du skall se, att Sandell också har haft sin lipesill där ute.

Klockaren hör, att där står något på i köket ock kommer ut ock får se brevet. »Det är ju till infanteristen Lars Sandell», säger han, »ock ni är olyckliga som brutit det!»

— Står där då något farligt däri? sporde jag. För jag ville gärna veta, om Lars Sandell haft flere tyska liperier för sig.

— Det angår ingen, sa klockaren. Jag såg nog, att han inte var själ till att förstå brevet. Men du, sa han till mig, kan få gå till hans torp med skrivelsen.

Glad blev jag ock satte av, det värsta jag kunde. Sissa satt som vanligt ensam i torpet med Sandells barn.

— Är inte Sandell här? sporde jag.

— Här? Han har som vanligt varit här ock sett om barnet. Har du ett brev till honom? sa hon.

— Inte är det något att bli rädd för, sa jag.

— Gå in till skolmästarens ock hämta Sandell, där sitter han ock läser tidningen som vanligt, sa hon.

Jag går, Sandell kommer in ock får brevet av Sissa.

— Ni har allt haft en egen sort 'lipe' därinne, säger då jag. Brevet är väl från en tyska? säger jag.

— Ja, säger han ock ser nog så glad ut.

— Det är visst bäst, att jag med detsamma säger dig, att jag tänker höra mig efter tjänst, säger då Sissa, ock var rent tjoek i halsen.

Han tittade stort på hånne. »Jag har eljes bara väntat på detta brev,» säger han, »för att fråga dig, om du inte vill bli hos mig —»

— Hur länge då? Det vill jag min död veta! svarade hon. Jag blir min död inte skotrasa för en tysk lipeska, det skall du veta, Sandell! säger hon.

— Gå till sides en liten stund, säger då Sandell till mig, så får jag tala ett par ord med Sissa.

Jag gick ut i köket, ock där kunde jag ha fått stått ännu, för de kysstes ock klappades inne i stugan, så de glömde både lag ock förordning.

— Det var ett nätt samtal, sa jag ock kom in. Vad är det då för tysk kärlek där talas om i brevet? sa jag.

— Om min tyska svärmors. Hon skriver, att hannes man är död ock att mitt barn efter honom får ett arv på ett par tusen. Prosten har fört skriftväxeln för mig, sa han, ock småsmilade över hela ansiktet.

Söndagen efter tog han ut lysning för sig ock Sissa. Ock om det nu var för det prosten alltjämt höll vid sina egna tankar om det goda i fäderneslandskrigskärlek, eller det bara skedde av glömska, skall vara osagt; men säkert är, att han kallade Sissa från självaste predikstolen för »hederliga ock dygdesamma pigan». Det skulle bara varit under fredstider, som en stackars piga sprungit med brandstodsprutan bakom — tvi, jag vill inte tänka på en knekt, utan när han är i sin fulla mundering! — så hade det varit så lagom dygdesamt. Men i krig går det som det kan med hedern.

»Nu kan gärna mor i huset lösa på sin historiepåse. Hon förtäljer alltid något, som kommer en att rysa i ryggen, så grant är det. Vill mor?» frågade grannens piga.

— Tänkte nog, jag inte blev fri, vill därför tala om det jag bäst tycker om:

Snåla Bertas historia.

Hännes föräldrar hade ett litet torp. Men stenig ock mager var jorden, enris ock ljung var det knappt möjligt att hålla från åkerlapparna. Mannen slet ijäl sig på rödjning ock stembrytning, ock när han var kommen kristligt i kyrkogården, måste enkan med sina fem barn ut ock tigga. Borgenärerna tog torpet ock de få kreaturen.

Den första natten enkan med sin kull ungar bad om husrum hos andra, hände det, att som de alla ligger på bondens stuggolv, vaknar den äldsta flickan, Berta, vid det att någon sakta ock varsamt stoppar hästtacket kring hennes rygg. Hon ser, att det är den döde fadern. Han går från det ena barnet till det andra, ser på dem ock höljer över dem de pjaltor, bonden slängt åt tiggarna. Längst stod han dock hos modern, böjd över hennes huvudgård, ock strök ock jämnade på halmkärven, så Berta trodde, han var kommen tillbaka för att stanna hos dem. Detta gjorde flickan så trygg i sinnet, så att hon somnade.

— Märkte du, att far var hemma i natt? frågade modern om morgonen. Jag tyckte, du var vaken. Skall han få ro i sin grav, så får vi se till att gripa till annat än tiggarsstaven. Jag såg nog, hur gruvligt ont det gjorde honom att se oss ligga på golvet i halm ock hästtacken. Du får hjälpa mig att försörja dina syskon, Berta.

Där i orten fanns i den tiden ingen riktig fattigvård. De hade inte börjat sälja fattigjonen till den minstbjudande, utan de gick alla lösa liksom byens få, ock gårdshundarna hade nog att göra med att hålla de värsta flockarna från böndernas dörrar.

Berta fick tjänst hos prästens som vaktetös. Två av pojkarna fick liknande tjänster hos bönder. Men våren var kall ock våt, ock pojkarna för kläna ock för uselt klädda: de fick båda frossan ock dog vid pingsttiden, ock så var de borta ur eländet.

Enkan hade med de två yngsta barnen, en halvårs gammal flicka ock en tvåårig pojke, hyrt in sig hos en annan fattig

enka, som dock egde en huskoja med två rum. För det ena rummet skulle nu Bertas mor betala tio kronor om året ock bära in vatten ock ploeka bränsle i skogen åt sin värdinna, för hon var illa halt. Men så skulle denna i stället titta till de två barnen, när enkan var på utarbete hos bönderna.

I den tiden — det var i början på 1840-talet — fick en dagsvårskvinna på sin allra högsta höjd 12 skilling ock födan för en dags arbete, från klockan fäm på morgonen tils solen gick ner om sommaren. Ock som kosten var knapp i den magra bygden, så kunde den fattiga modern sällan av den tillmätta maten spara en bit bröd, om hon själv skulle bli vid krafter både till att arbeta ock att ha det minsta barnet vid bröstet. Därför gick den fattige tolvskillingen mäst varje dag i böndernas fickor för bröd ock mjölk. Ock vad som blev över, fick lov användas till kläder, så Gud allena måtte veta, hur hon skulle kunna samla tio kronor till hyran.

Berta hade ingen lön hos prästens, hon fick några avlagda kläder, som modern lappade ihop, för Berta fick inte ha arbete i hand, där hon gick eller satt hela dagen vid trädgårdsdammen ock vaktade på en otalig hop fjäderfä. Hon hade det eljes gott. Ingen levande själ såg henne, från det sol stod upp ock tils sol gick ned, undantagande när hon var inne i köket ock slängde maten i sig, medan prästfrun själv såg efter kräken, ock det var, kan en väl begripa, bara ett par minuter vid midnatten. Vid de andra måltiderna bar prästens kloke hund mat till henne i en liten korg.

Hon var en stark unge, hon aktade inte rägnskurarna mera än en gås. »Den samme härre som väter, han torkar», brukade hon säga. Men hon var gruvligt bekymrad för hyran ock grubblade på hur hon skulle kunna förtjäna pengar.

Hon frågade prästfrun, om hon ville låta henne sticka strumpor. Men frun hade fullt upp med mat, pengar ock allting, ock hon kunde omöjligt tänka, att gästösen ville ha en extra inkomst för något arbete i hennes tjänst, utan bara skratade ock sa, att hon inte ville begära annan gärning av henne, än att hon vaktade fjäderfäet ock på lediga stunder ränsade bort ogräs ur grönsakssängarna.

Då lärde Berta sig att göra flöjt ock visselpipa av pilgnar ock sålde dem för en skilling stycket. Men prästen blev

ond, för tösen hade lärt sig att blåsa en hopsavals på flöjten. Han kunde inte tåla dans, men kom att tänka på tösens kristendom, så att hon nu ordentligt fick sin läxa i katekesen ock stora frågeboken varje dag. Hon var ju snart stor nog att läsa sig fram, ock det skulle just blivit ett rart besvär för prästen att då lära henne kristendom. Nu fick hushållerskan befallning att höra henne i läxorna.

När hösten kom ock det blev kallare i luften, fick hon kaffe om morgnarna ock på eftermiddagen, ock till kaffet två bitar kaksocker, för prästfrun höll sitt folk väl ock räknade ordentligt sockerbitarna åt hushållerskan. Då kom Berta på den tanken att spara sitt socker. Hon hade allt förut sparat sitt sovel ock hälften av sitt bröd för att ge modern, som inte var dag kunde skaffa sig dagspanning ock föda. Hon var glad, bara hon hade något att stoppa i munnen på barnen.

— Tycker du inte om socker, tös? frågade prästfrun henne en dag, när hon såg Berta lägga undan sina sockerbitar.

— Jo, sa hon, jag bara gömmer dem.

— Det är en led vana för barn att äta torrt socker, sa frun, ock värst för töser, som tjänar, för när de får tandvärk, kan de inte uppfylla sina plikter, utan gör huset obehagligt för sitt härrskap, säger hon — som sant kan vara.

— Jag rör det inte med min mun, svarar då Berta, jag säljer det på bykrogen, där begagnar de det till brännvinsbitar.

— Du skulle skämmas att vara så girig efter pängar! Vet du inte, att girighet är avgudadyrkan? Jag skall draga in ditt socker för att inte leda dig i sådan frestelse, sa frun.

— Det skall allt frun låta bli, säger då hushållerskan, om inte frun i stället betalar hyran för tösens fattiga mor. Ungen här nämns inte äta sig mätt, bara för att kunna spara något hem till henne ock syskonen.

— Jag vill inte ha folk, som drar hem något. Berta får flytta i oktober. Du skall ju läsa dig fram nästa år ock behöver allt vara hemma ock läsa över. Här blir ingen plats för sådant under vintern.

— Härre Gud i himlens tron! sa då Berta ock knäppte ihop sina händer, var skall jag då ta vägen, övergiven som jag

är av både Gud ock människor! — Ock hon grät, som om hennes jårta skulle brista.

— Skåms, tös, att knota på Gud! Tror du, att han skall bry sig mindre om dig än din stackars fattige far, som kom igån från sin grav för att se om er, när ni låg som tiggare på golvet? sa hushållerskan. Vill du lyda mitt råd, så går du till Hanna Pår-Håkens ock söker tjänst. Där är ingen som gärna vill vara där, för mannen har slaget, så han skriker ock fradgar som ett svin under slaktekniven. Men du har ju inte stort att välja på. Vem tar väl gärna i tjänst en tös, som skall läsa sig fram? sa hushållerskan så sant ock riktigt.

Hanna Pår-Håkens tog Berta. Lön fick hon ingen det första året, men hon fick lov att sticka strumpor om nätterna, när hon ville, för där skulle alltid brinna ljus över mannen i stugan. Ock Hanna tyckte inte illa om att tösen vakade i hennes ställe. På det sättet fick hon ihop några styver till sin mor. Vårst var det med maten, för Hanna delade aldrig ut födan, ock så hade Berta inte rätt till att ta något av sina måltider hem till modern.

Når Berta varit där i huset en månads tid, sa hon en dag till matmodern, att hon gärna ville låta bli att äta en enda flåskbit på hela året, om matmodern i stället ville ge henne fäm kronor i pångar. För så mycket var modern skyldig i hyra.

— Fäm riksdaler! säger då Hanna; så många pångar har jag inte sett, sen vi betalte skatt. Men eftersom du är så stråvsam, så skall du få en liten gris att föda upp till din mor. Ock till våren skall du få sätta dig två kappar potatis, ock du skall få plocka liljekonvaljer en gång i veckan att sälja ock bår två gånger ute i marken. Där kan bli styvrar av. Men så vill jag också, att du skall stanna här i huset, så länge Håken lever, för att jålpa mig ock min son med allt, la hon till.

Berta var rysligt rädd för Håken, når slaget tog på honom ock han skrek, slog ock fradgade, så blodet stockades en i kroppen. Sonen Jonas var tyst ock tungsint av sig. Ingen munterhet fanns där i gården. Smått ock knappt var där om allt, så Berta skulle gärna velat flytta från detta elände. Men hon kunde inte undvara grisen till modern, ock så tog hon

Hanna Pär-Håkens i handen på att hon skulle stanna i huset, så länge mannen levde.

När grisen var så stor, så att han kunde leva på grönt, ledde Berta hem honom, ock vid det tillfället fick Jonas för sig, att han ville följa med henne. Han var ett par år äldre än hon ock gick just i målbrottet vid den tiden, så alla undrade, om han skulle få faderns sjukdom eller gå fri.

Nu var det så ställt, att Hanna Pär-Håkens var kommen av en släkt, som hettes kunna mer än äta med munnen. Det sas om den, att där gjordes små konster både i ont ock gott, med trollknutar ock sådant där. Om det var sant, är inte gott att veta; men säkert är, att Hannas farfar, som varit inspektor, hörde till frimurarna ock blev tagen bort en dag ute på marken, när förbundets tid var förbi. Ock hans bror var både präst ock frimurare, så han kunde skaffa sig allt vad han ville. Men han låg också en lördagskväll död på sitt golv, svartblå som en grytbotten ock med märken kring halsen liksom efter glödröda fingrar. Hanna själv kunde inte tänka på att bli väl trodd, när hon gick hän ock tog en sådan man, som inte har lov att gifta sig ock ha barn. Ock när hon så hade fått Håken, gav hon sig till att göra alla de konster, en häxa kan hitta på, för att befria honom från slaget. Men det blev värre ock inte bättre, ock huset fick styggt rykte på sig för trolldom ock sådant.

Därför kan en förstå, att enkan, som rådde om huset, där Bertas mor bodde, nog kunde vilja ha sin andel i grisen som säkerhet för hyran. Men det kan inte förtänkas henne, att hon inte ville ha djuret in i huset, förrän hon liksom renat det från allt trolltyg, som kunde ha följt med grisalivet från hans barn-domshem.

Bertas mor vågade inte sätta sig emot den andras mening. Utan så blev där lagt en bra slump krut i en fyrgryta på spisen, Berta ock Jonas lockades till att gå efter tistel ock annan grisamat vid väggkanten, ock så tog enkorna grisen ock band honom till händer ock fötter, bar honom in i köket ock la honom på ett bräde över fyrgrytan ock höll honom en i var ändan.

Men detta kunde inte gå för sig i tysthet, för grisen gav hals, som om han trodde, att hans sista stund var kommen, ock

detta hörde Berta ock Jonas. De rände från både tistlar ock svinmolla ock benade av mot huskojan för att se, vad där stod på. Den översta halvdörren till köket stod på glänt, Berta rev upp både den ock nedra dörren ock rusade in, ock Jonas haek i häl efter. Just som de nu ville springa bort till spisen, sticker den ena käringen ett brinnande ljus in till fyrgrytan. Där blev en knall, så alla fyra vände benen i vädret, ock grisen flög rakt upp i skorstenen.

Bertas mor kom först till sans. »Grisen! Hur gick det med grisen?» skrek hon.

Ja, han låg död under sot, sten ock lera, som fallit ned från skorstenen. Nu kom också den andra enkan till liv, ock de tjöt över grisen, så de ingenting annat märkte, förrän Berta skrek: »Jälp, jälp! Jonas har fått slaget!»

Där låg han nu på köksgolvet ock bar sig åt likadant som fadern. Men i en handvändning hade Berta med sin mors jälp klätt av honom varenda tråd på hans skälvande kropp ock slängt över honom en gammal kjortel, ock så i elden med alla hans kläder. För det lär vara det enda som kan jälpa, om det sker första gången en människa har ett sådant anfall.

Detta var nog gott ock väl. Men ingen av dem hade tänkt på att när kläderna var brända, så kom de inte igän på kroppen på Jonas, ock skulle han ha kläder hemifrån, måste de ju säga Hanna, hur allt gått till. Ock då skulle hon aldrig förlåta varken enkorna eller Berta, att de uppenbart hållit Hanna Pär-Håkens för att vara en häxa.

Berta bara låg på knä bredvid Jonas ock hade hans huvud på sin arm ock rätade ut hans knutna fingrar, medan hon grät stritt som arlarägn ock ropade hans namn. Hänses mor jämrade sig ömkligt över grisen, ock den andra enkan sa, att det nu skenbarligen hade visat sig, hur den onde anden farit ur svinet ock in i Jonas, så att det var väl för dem, att de bränt krut under kreaturet.

I allt detta kom Jonas till sans igän ock hörde, vad där blev sagt. »Tror du också, att jag har trolldom ock sådant där i mig, Berta?» viskade han så innerligt svärmodigt, så det kunde röra en sten.

— Nej, Jonas, men jag tror, att vi har skrämt slaget på dig, ock det gör mig olycklig för hela livet, sa hon.

— Ge dig inte så svårt, Berta! säger han då. Jag har alltid trott, att jag skulle få detta arvet. Gå hem efter mina söndagskläder. Säg mor, att olyckan är kommen, men det är onödigt att tala om grisen, säger han.

Hanna blev rysligt eländig, när hon hörde, hur det var med sonen. För hon hade tänkt på ett förmånligt gifte till honom, så där kunde komma mera medel till gården, som nästan låg i lägervall. Håken förstod vid denna tid knappt någonting, utan låg jämt till sängs ock spelte kort med sig själv.

Jonas hade en silversked, som han hade fått i faddergåva, den sålde han, Berta ock modern ovetande, ock för pängarna köpte han en bättre gris åt Bertas mor. Ock när tösen skulle ut ock plocka blommor eller bär för egen räkning, var Jonas alltid före henne ut i skogen. Ock det var han som tingade med dem, som skulle sälja varorna åt Berta, så de inte skulle narra henne. Han hade nu haft flera anfall av sin ärvda sjukdom, så modern hyste inte något hopp om hans framtid.

En dag som de var ute för att plocka hallon, sa han Berta, att det inte var förbjudet i tidens lag, att en sådan som han gifte sig. Prästen hade sagt honom, att det endast var en samvetssak, ock nu ville Jonas veta, vad Berta tänkte om detta.

Hon trodde, att det var synd. Men hur det ena ordet tog det andra, sa han, att han aldrig fick en glad dag i världen, om inte hon ville bli hans. Då föll hon honom om halsen, grät ock bekände, att hon höll honom kär, men ville inte ha ett kommande släktes olycka på sitt samvete.

— Här är nog ändå med sjukdom, nöd ock fattigdom i världen, mer än att jag skulle öka eländet genom att ge efter för mitt jårta, sa hon. Ock dessutom kunde jag som din hustru inte ha rätt att sträva ock slita för att hjälpa min fattiga mor. Nu har jag ju fått mor Hanna till att väga brödet åt mig, så att jag kan bära hem hälften av det.

Allt vad han vidare sa tjänade inte till något. Det enda Berta medgav var, att han skulle säga sina tankar till modern; men det skulle bara ske för att inte hon skulle tro, att där skedde något bakom hennes rygg. Mor Hanna tyckte, att Berta hade rätt, ock så blev där inte vidare talt om saken.

Men i början av september dog Håken efter ett svårt anfall av sin sjukdom. Berta, som tjänat där i säs år, var nu

fri från avtalet ock tänkte sätta sig ner som väverska, för att bättre kunna bistå de sina. Men flyttningen kunde inte ske innan den 24 april, ock Berta ämnade inte tala om sina tankar förrän på nyåret, när det blev laglig tid att säga upp tjänsten.

I oktober samma år var det just att närvfebern gick så svårt över flera socknar. Berta miste då både sin mor ock de två syskonen, så denna bördan lättades för henne; fast hon var sådan, den tösen, så att hon sörjde dem alla tre, som om de varit hennes försörjare.

I samma veva sjuknar också mor Hanna-Håkens, ock när hon kände det lida mot slutet, kallade hon fram Berta, ock så sa hon, att det inte stod till att få något förmöget gifte till Jonas, så mycket hon än i all tysthet hade hört efter, därför fick nu Berta ta honom.

Berta sa nej ock att det var stor synd. Hon ville inte se ett barn lida så, som hon sett Håken ock Jonas plågas. Men mor Hanna svarade, att giftermål var en sak, barn en annan. För det senare rådde människorna själva, det hade den nye skolmästaren sagt, ock han hade inte mindre än tre stora böcker om det kapitlet.

Ja, den karlen söp ijäl sig till sist, som ni vet.

Mor Hanna sa, att hon talat vid Jonas ock att han, hällre än att rent mista Berta, ville gå in på vad som hälst. Ock den sjuka sa, att hon väntade av Berta, att Jonas inte skulle lemnas ensam, oförmögen som han var att sköta egendomen.

Berta kunde inte tänka sig en större lycka än att slita ock arbeta för Jonas, ock så lät hon då övertala sig, för hon visste, att där ville kraft till, om han skulle kunna bli vid gården.

Men så dåligt, som det hela var efter moderns död, det hade Jonas aldrig tänkt sig. Ock nu var det han som ville ge Berta sin frihet att flytta. Men det var inte värt att tala med henne om sådant nu. Hon skulle både leva ock dö hos honom. Ock som hon inte ville, att där skulle pratas ont om dem, blev de vigda vid jultiden.

Ingen kunde begripa, varför Berta inte ville ha någon piga ock i det hela inte gärna såg främmande människor i huset. Men när prästfrun hörde talas om den unga hustruns ensliga liv, påminde hon sig Bertas »lust att samla», som frun sa. Ock

så blev allt utlagt som girighet, ock hon började redan de första åren att kallas »snåla Berta».

De hade varit gifta i tre år, ock folk började säga, att Berta var för snål till att nännas ha barn. Det första året var Jonas mycket hemma, hans hälsa var bättre, ock han strävade ärligt med sitt gårdsbruk, men sågs inte vara riktigt glad. Ock drängen spred ut, att det unga paret sov i var sin ända av stuglängan. Andra året märkte folk, att Jonas ofta gick långa vägar utan något bestämt ärende. Tredje året tog han sig före att resa på marknader, ock de var rädda, att han skulle slå sig på superi.

Vid den tiden hade drängen en gång sett husbondefolket hålla varandra om halsen ock gråta, som järtat skulle brista, fast han inte hört, att någon ledsamhet var på färde.

Det fjärde året på hösten kom där ett barn, en flicka, som var röd ock vit som mjölk ock blod.

Hade Berta förut arbetat som en häst, så slet hon nu för två. Men där var ingen som visste, vilken järteångest hon hade för barnet, som hon tyckte hon inte hade rättighet att ega. Hon var så rädd, att det ärvt familjens hiskliga sjukdom. Modern ville inte veta av någon barnpiga, för en sådan kunde i oförstånd skrämma slaget på barnet. Ock så skiftades hon ock Jonas till att sköta den lilla, när Berta eljes kunde vara säker på att han för tillfället var fri från sina anfall.

Litet kläder hade Berta förut, nu nändes hon inte skaffa sig andra än slitplagg. För hade hon satt en varelse bit till världen, så var det hennes skyldighet att värna den mot framtida fattigdom. Berta glömde aldrig, att hon gått för var mans dörr ock tigt sina bitar, ock skulle det nu vara så illa, så att barnet bar sjukdomsfrö inom sig ock blev fattigt, skulle det i en framtid kunna bli sålt som fattigjon i socknen. Sådana tankar kunde ibland förleda Berta till att hela veckor leva på bröd, salt, potatis ock sur mjölk, för att kunna sälja mera smör, en liten ost eller en bit salt fläsk.

»Hon är så snål, så att hon inte nännas äta sig mätt», hette det nu i bygden.

Prästen sa, att det stod dåligt till med hennes kristendom. Ock det är sant, att hon aldrig lärt sig att läsa katekesen rent ock klart utantill. Men ibland kunde hon ändå liksom

fäkta med bibelord mot frestelsen att på ett hedniskt sätt sörja för morgondagen. Hon gick aldrig i kyrkan, för prästen ock kyrkorådet hade förbjudit Jonas att gå dit, sedan han en söndag fått ett anfall mitt under predikan. Man ock hustru tog nattvarden hemma ock tröstade varandra med Guds ord, det bästa de förstod, om söndagarna.

Men knappt dagades det om måndagen, innan Berta åter var i arbete, för att liksom ta igän den försummade dagen. Ack ja, frestelserna är många, ock Berta var en olärd kvinna!

Flickan, Hanna hette hon efter farmodern, trivdes väl. Men när hon skulle ha sina första tänder, visade där sig ryckningar i den lilla kroppen. Folk rådde modern till att genast söka kloka för barnet, men hon sa tvärt nej till det. Ock nu gick ordet kring bygden, att snåla Berta inte ens nådes våga ett par kronor på sitt barns hälsa.

En dag — barnet var då två år ock skulle ha kindtänder — hade Berta rest bort med den lilla, ock ingen kunde få veta av Jonas, varthän hon farit. Ock så trodde de, att hon rest till en »klok gubbe» i Bjäre härad, som hade rykte om sig att göra billiga kurer. Men Berta hade då på ett helt år varken smakat kaffe, smör eller kött, utan sålt ock sparat pengar, så att hon skulle kunna resa till en berömd doktor i självaste Köpenhamn för att tala med honom om barnet. Hon ville hålla den saken hemlig, för hon tyckte, att en sådan färd hördes alltför storaktig för henne. Hon hade ju bara varit en fattig tiggetös.

Doktorn hade ingenting bestämt kunnat säga, om barnet skulle gå fritt för den ärftliga sjukdomen eller ej, ock så tog Berta igän till att slita ock sträva för att få den lille gården skuldfri åt fadern ock flickan, vad som än månne komma.

Jonas dog, när flickan var tie år gammal, ock folk blev rent ifrån sig av undran över det stora gravöl, snåla Berta gjorde efter honom. Hon hade då på sig sin svarta bröllopsklädning, som under alla åren legat insvept i ett lakan i hennes kista.

Sedan hon blev enka, gick hon ofta i kyrkan ock hade flickan med sig. Men hon släppte då aldrig barnets hand ur sin, ock när prästen en gång dundrade om hälvetet ock slog i predikstolen, gick hon genast ut med henne ur kyrkan. Folk

sa, att hon bara skulle hem ock på tjänstpigors vis stoppa sina strumpor på söndagseftermiddagen.

Under flickans barnår märktes aldrig till, att hon ärvt faderns sjukdom. Modern var gruvligt rädd för åldern emellan tolv ock femton år, men också den tiden gick lyckligt förbi. Ock nu var Hanna den vackraste tös en kunde se.

Hanna kunde väl vara så där aderton år gammal, när riksdagsmanssonen Tor Mårtensson friade till henne. De två unga tyckte om varandra. Han var ortens förnämste ungar och sin egen härre, för hans föräldrar var båda döda. Men Berta blev fasligt bekymrad för hur det kunde gå med det ärftliga onda, om Hanna blev gift ock skulle ha små. Hon reste i all hemlighet igän till Köpenhamn för att rådfråga en professor om detta, ock när han inte kunde lova något bestämt, så for hon till biskopen i Lund för att höra, om det inte var stor synd att led efter led fortsätta en släkt, som hade ett sådant arv att vänta.

Hon ville aldrig ut med biskopens svar, men hon lät de unga få sin vilja fram. Ock så gjorde snåla Berta ett så hederligt bröllop för sin dotter, att folk sa, att »nu lever hon inte länge.»

Hon sjuknade också en månad efter bröllopet, ock jag vet, att det var av saknad efter dottern ock av järteångest för hennes hälsa. Men de gamla sparsamhetstankarna satt i henne ända till det sista. För när svärsonen skulle köra ock hämta prästen åt henne, bad hon honom att med densamma skjutsen ta en halv tunna råg med sig till kvarnen, som han skulle köra förbi. Rågen skulle malas till mjöl att baka bröd av till hennes begravning.

»Inte mer än en halv tunna, hör du det, Tor! Där får inte kosta stort på mig, som bara varit en fattig tös i hela mitt liv. Ock när du kör hem med prästen, kan du tala vid sniekaren om kista, så sparar du tid ock hästar. Du kan gärna ta mått av mig till kistan, medan jag lever.»

Tors piga hade hört detta, ock hon förde det ut i bygden. Därifrån kom det i tidningarna ock las ut som råhet ock girighet.

Svärsonen ock dottern förstod det bättre. Berta blev begravnen, som om hon varit en riksdagsmansmora. Ock vill en

tro det eller ej, så är det dagens sanning, att prästen, som nu var prost, höll ett liktal över henne ock berömde hennes goda jårta ock kristliga givmildhet, utan att han fått så mycket som en sur sill för besväret. Kan någon säga, hur det undermärket skedde?

Jo ser ni, nu när snåla Berta var död, kom det i dagen, att hon brukat ge alla tiggare, som kom till henne. Men var ock en av dem trodde, att han var den ende som förmådde beveka henne, för hon sa till var ock en: »Talar du om för en endaste själ, att du får något här, så ger jag dig inte så mycket, som du kan lägga på din nagel.»

Ock så var tiggarna så illmariga, så att i varje gård talade de om, hur hård snåla Berta var. Ock det talet förvärvade dem alltid på vart ställe ett stycke ost till brödbiten. Men nu när hon låg död, skröt var ock en tiggare över att ha bevekt henne, ock så blev det kunnigt, att hon, som försakade allting för sig själv, mer än en gång givit tiggarebarn smör på brödet. Men historien om hennes girighet på dödsbården stod först i bladen ock kom sedan i härrskapsbåcker, som gånner för sanning.

Dottern Hanna lever ånnu ock har aldrig haft kånning av slaget. Vår Härre är man för att sätta stopp också för onda arvedelar.

— Sjung en grann visa ovanpå den historien, Bertel Smed! sa Björn. Mor förtåljer, så en tycker, en sitter i kyrkan.

— Sjunga! sa smeden ock torkade sina fingrar i armhålen på sin väst. Jag kan ingen passelig visa för tillfålet.

— Sjung visan om den förtalade! sa Björn.

— Om den förtalade? Ja den kan jag kanske:

I världen här finnes så mycket förtal
som tistlar på syndiga jorden.

En gång skall du svara i dommarens sal
för allt, vad du syndat med orden.

Du fäste mitt järta, min tanke ock håg
med löften så falska som svallande våg.
Som skyn uppå himmelen vankar,
så gå dina trolösa tankar.

För sveket du övat, förlåte dig Gud,
ty det gör mitt järta det unga;
men brottet, du gjort mot hans åttonde bud,
det kommer med straffet det tunga.
Du talat så falskt inför människor om mig,
att ångerens ormar må kräla kring dig;
med tungor som din, ack, så hala,
de må dig i nöden hugsvala!

Den fattige haver ett rykte så skört
som nattgamla isen på strömmen;
det helas ej mer, när det bliver förstört —
I människor, det onda ej glömmen!
Nu går jag här fläckad, likt stål utav rost,
ock bruten, likt blomma ej värnad mot frost.
Med dig dock jag ej ville byta,
ty en gång skall sorgen väl tryta.

Farväl nu, du falske! Min kärlek var stark
som elden, när klarast den brinner.
Men nu är den vissnad, likt träd utan bark,
fast tåren än pärlar ock rinner.
Men kunde den två dig så viter som snö,
jag grät då så gärna, tils jag finge dö,
tils jag finge vila ock drömma,
att aldrig du mig kunde glömma.

— Var det slut la fine, så kan en se, att han var rent
oresonligt hatfull mot hånne, sa Björn, petade sig i ögonen
ock försökte se skälmsk ut.

— Han! ropade på en gång alla de ogifta kvinnorna. Det
är en flicka som diktat visan. En karl skulle aldrig kunna
säga sådana kärleksord till en, som tagit heder ock ära av
honom, det är säkert.

— Bevars, bit inte näsan av mig för det! skrattade Björn.
Du, Kitta-Mass, tala nu om en påsascha! Vi har ännu fyra tim-
mar till midnatt, ock vi kan inte lemna fruntimmerna ensamma,
för då leds de ijäl.

— Skall jag nu till'et? sa Kitta-Mass, lyfte på sig ock la ett par händer fulla ull under sig för att värma den. Då vet jag intet märkligare att förtälja från min hembygd än om

Hagermanska gården.

Det var en gammal rälige, mörk gård vid den där stadsgatan, som för ner till hamnen. I min barndom hade gamle Ravn sin handelsbod där, för se han egde gården, eftersom Hagerman då för länge sen var både död ock begraven — så vida han inte var slaktad ock såld. För se Ravn, som på stadsbomålspråk är detsamma som korp, var en svart, led karl, så söt han än var i munnen. Ock hade han inte haft så goda varor ock lemnat så gott köp ock givit så bra tillgift, skulle ingen själ kommit i hans bod, det är då säkert.

I alla fulla fall var där inte så farligt i själva boden, ändå där var en stor lucka på golvet, men den aktade en sig nog för att stå på, när en var morsens ena vid disken, för då hade en kanske snart fått gått i dukan där nere i källaren. Ni kan tro mig eller låta bli, men så sant jag sitter här ock kardar, såg jag en gång, hur denna luckan restes upp nerifrån ock en karl kom till syne med en näsa krokig som ett värahorn, en lång, lång rock ock en skinnväska på sidan, ock ur väskan stack, så sant jag heter Kitta-Mass, en hårfläta upp. Nu kan ni själva räkna efter. Detta hände i min ungdom vid vårfrudag, när jag var bra till hulls, ock ni kan tänka, att jag blev inte gammal i boden den gången.

Ravn hade två kontor, det ena innanför det andra, vid sidan om boden. I det yttersta var där inte vidare farligt att vara, för där satte landsborna sina knyten i förvar, ock där var nästan alltid folk. Men i det inre kontoret satt Ravn själv, den rälige korpen. Ock där ville han, kan tänka, så gärna bjuda folk på konjaksvin eller bischoff. Ock han har mång eveliga gånger bett mig trena innanför. Men den som inte var galen, det var Kitta-Mass.

Det var ju en gammal känd sak, ock vem som hade ögon i skallen kunde själv se, att där var en liten bora över dörren, ock genom den gick ett streck, eller smal lina, en vill säga. Detta kunde var levande skäl skönja, men det var inte alla

som visste, att i strecket över dörren hängde en redig vass hals-huggningsyx. När Ravn fick se någon, som var så pass fet, att den var värd att ha, så öppnade han dörren ock bjöd en vara så bra ock trens in. Lydde en då bjudningen, så drog han i strecket, ock mästermansyxan for en över nacken, huvudet av ock kroppen ner i källaren. Ock där saltades den i stora tunnor. Ravn skickade människokött till hundturken, skall en veta.

Det var likväl mäst folk långt borta ifrån han kaputtade, för de kunde inte saknas, förstår ni, vänner.

Nu var det så, så Ravn, den stygge korpen, var ungar, men fasligt glad vid fruntimmer, bestet, så han lurade hundturken på mången en fet, rödklar tös eller kvinna, som gick in för att dricka styggens bisehoff.

Min mor sa så mången en gång till Jon-Pärsmoran, den tid hon var enka efter sin första man, Troen Pärsson, som var hennes dubbelsvåger — för först var han gift med hennes syster, ock när hon var död, så gifte denna här system sig med Troen, ock när han vände näsan i vädret, gifte enkan sig med hans bror, ock deras ena dotter gifte sig, med kungens samtycke, med hennes systerson, eller det var sonen som gifte sig med brorsdottern, det är sak samma. Men var i världen var jag nu? Jo, hos min mor. Ja, hon sa mången en gång till enkan: »Elna du skulle min själ aldrig gå in till den svarte Ravnen, för där händer en mallör till sistingens», sa hon. För hon kände sådana härrars fundament, alldenstund hon hade tjänat hos stadsborgmästaren. Men enkan slog knix på nacken ock mente tro på, att hon inte var rädd för en sådan liten syrk som Ravnen. Han skulle nog låta bli att salta ned henne.

Under tiden gifte hon sig med Jon, ock när hon nästa gång kommer till stan, har hon förstås mannen med sig. Men under det han är med en bekant på värdshuset, går hon in genom den där mästermansdörren.

Antingen nu Ravn fått stränga bud från hundturken att skicka en sändning, eller han inte visste, vem som kom in, kan ingen utfundera; men visst ock säkert är, att där blev ett förferdeligt spänn där inne, just som Jon själv trens in i boden. Han, som många andra, kände till Hagermanska gården ock vad där utskeppades. Men han var inte rädd för illa vid, när

det kom an på att rädda hans kvinna från hundturkens kött-tunnor. Jon tar en sats rakt på dörren ock sparkar upp den, men är så klok, så han lägger huvudet så långt tillbaka han kan; för han tänkte som så, att tog mästermansyxan av ett ben, så kunde han likväl vara karl för sin hatt. Men rök huvudet väck, bar det snart däkern i våld till hundturken med hela kalejsen.

Dörren sprang itu, men benet höll stånd, så Jon oskadd kom in i den ogudaktiga slaktarehålan — just som karlen med värnhornsnäsan dök ner genom en lucka på golvet.

Det var lätt att se på mor Jon, att där varit kattabalik med henne, för hennes ena långa, tjocka hårflåta var puts väck. Den hade hon fått klippa av för att bli fri, liksom Josef slängde sin mantel.

Men varken Jon eller hans mora ville någontid redigt vidgå saken, för de lär ha fått bra med pengar, för att de inte skulle förråda Ravnens kötthandel.

Saken kom ändå ut genom morans halvstubbade hår, som hon aldrig ville redogöra för eller visa för någon. Ock så följde annat efter.

Där bodde, nämligen att säga, en gammal rik ungarlsstör på ett litet hemman långt häcklefjälls åt skogsmarken till. En riktig snålbark var han, hade bara sin gamla giriga mor, som stabbade i hushållet, ock en halvtosig dräng till jälp med det smula jordbruket. Men där fanns en undantagskärning på den ena husgaveln. Ock som det alltid går, ju mer undantaget missunnas en människa ock hemmansegaren önskar livet ur henne, ju bättre trivs hon, ock ju äldre blir hon. Så var det här, för Snål-Lars ock hans mor nästan grämde livet av sig över den säd, jordpäron ock annat mer, som de skulle lemna Björklundskan. Men hon satt rent ock blev smällfet av undantaget.

Emellertid händer det sig inte bättre en dag, kort efter mor Jons livsfara hos Ravnem, än att Björklundskan sitter ock förslukar sig på en brödhumpling, så hon dör som en torsk. Detta var nog på ett sätt en lyckträff för snålingen, men abermalet bestod däri, att Björklundskan hade på kontraktet, att han skulle kosta på hennes jordafärd, ock nu knekade detta på snålbarken. Då summenerar han som så: Björklundskan

har ibland trössat av till släkten längre upp i obygdén. Där kan hon ha kommit ut för vargen eller andra skogens vild-djur, liksom Josef, då han gick till sina bröder. Men jag kan i löndom sälja den feta kroppen till Ravnén.

Modern var med om detta, ock som hon var väl förfaren i hushållsgärning, så grönsaltade hon Björklundskan, innan Lars körde in med hánne till Hagermanska gården.

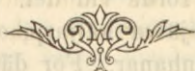
Men en kan nog tänka, att en köpman gott kan känna, om en människa är självdöd eller ordentligen slaktad, så blodet runnit av som på andra kräk. Ock så var Lars nära efter att ha fått en bra portion bankablått i stället för en slump pängar av Ravnén. Han vågade naturligtvis inte skicka sådan vara till hundturken.

Hagermanska gården såldes kort tid därefter till frimurarna, för det sas, att Ravnén var rädd för att längre driva hundturks-kommers på egna boliner, utan lät frimurarna överta den. För se, de kan annorlunda driva en sådan affär, eftersom de har sina nederlag i så många städer.

De lär likväl vara mäst gridska efter årsgamla dibarn, som har det sötaste köttet. Därför har de också sina egna särskilda barnhus för det ändamålet.

Men det sa min mor, ock hon hade det från själve gamle Hagerman, att om en frimurare inte noga håller sin knabba om frimurarnas hela doning, så kaputtas han ock lägges ned i något ämne, som kallas losch, som ger köttet den smak, som hundturken bäst tycker om.

Nu skulle jag min liv inte för allt smör i Småland vilja ha min handel i den gamla Hagermanska gården.

»Ja, eftersom talet kommit in på frimurarna, så kan jag förtälja en annan historia om några som också försvann», tillbjöd sig Sven ryktare, medan han synade träskeden, han höll på att slöjda. »Jag presenterar på att ingen här har hört talas om

Fru Nödvändigs pälskappa.

Titlaturen säger oss, vilken modersnäring hon yrkar, liksom min karakter visar, att min modersnäring är föl, kalvar ock spädgrisar, så det för fruntimmernas ambulans väl är bäst att kalla henne vid hennes kristninganamn, som är Helena, fast hon mäst skälles för Lena Frank i Birkebjära.

Det är en stor förnämlig kyrkoby, detta Birkebjära, med en präst som skulle predika i två kyrkor, antingen han var nykter eller full, ock en klockare som hade fått sin fru med en del tillbehör från en hög härre i Stockholm. Därtill bodde där i grannlaget en friderinna, som hade en man som kallades baron, ock en kommissarska, en löjtnantska, en inspektorska, en doktorinna ock flera andra ståndpersonsfruar, både med ock utan män.

Friderinnorna — för prästens fru var också en sådan vid födseln — var dock de värst högförnäma i hela konseljen, ock vad de två skaffade sig, det skulle gärna alla de andra ha efter, om de så själva skulle gå mitt av för detsamma. Den mäst koketta i detta avseendet var likväl Lena Frank, ock som alla behöfde henne — de gifta fruntimmerna menar jag — så fick de tåla sig med, att hon var lika vidlyftigt uppbetaad som friderinnorna.

Men så en vinter — jag tjänte just som stalldräng hos prästen — lägger bägge friderinnorna sig till pälskappor. Droen må veta, vad det var för skinn, men inte var det av något djur, som jag känner, om det inte skulle vara av läjonungar, för det var så mjukt att känna på, så en rakt kom att tänka på ljum vetemjölsgröt, när en rörde vid det. Dyra skulle dessa kapporna ha varit utav själva häljarp, ock de två fruntimmerna pöste i dem som kalkonhanar. För där var nog ingen mer än de som hade hardiäss till att skuldsätta sina manfolk för sådan skinnvara.

Men för att nu kunna passa till prästfruns päls skulle jag, som alltid kuskade för henne, ha en luden mössa ock en likadan krage. För på det sättet hade den andra friderinnan gudad ut sin mans stalldräng, ock då kunde inte vi vara sämre. En skäligen gammal muff hade min matfru, ock den vrängdes

ut ock in till min syndige skalle. Men det överdraget kunde, förstås, inte på samma gång räcka till att bekläda mina härdar, utan där måste hon, som prästen sa, filosofera antikt, innan hon kom ur det beknipet.

Emellertid hade klockaren en stor halv lurvig hund, som schangserade i brunt ock svart, en gammal racka som höll på att kvävas i sitt eget ister. Ock det kreaturet lockar min friderinna ifrån klockaren, under preferans, att hon skulle ha skinnet till en matta i kappsläden.

— Hör, min käre Sven, säger hon så till mig, söt i talet som gröt om julen, det är min mening att beskänka dig med ett helt vinterleberi, ock detta ädla, trogna djur har ett skinn som en tvättbjörn.

— Det olikar jag inte, nådig friderinna, svarar då jag, fast kadabret inte just luktar rentvättat; ock i levande livet var klockarens Pollo, med respekt till sägande, ett häljarps svin, det säger jag, så död han nu ligger här.

— Lukten, min käre Sven, försvinner vid behandlingen, ock du, som kan så förträffligt bereda fårskin, skall få förtroendet att också bereda detta delikata skinn, säger hon.

Jag visste nog, vart hon ville hän med sitt tal, den snega kanaljan, ock jag hade god lust på hundskinnet. Det kunde vara lugnt att ha, när jag timalt fick sitta på kuskbocken om nätterna ock vänta på prästen, när jag skulle hämta honom hos de andra spelorrarna. Men se skinnet satt ju ännu på hundrackan.

— Ja, nådig friderinna, mäter jag då, visst är jag så pass lärd, att jag tror, att det inte är en kristen människas ära för när att kränga ett hundskinn över sin syndiga lekamen. Men inte gör Sven stalldräng sig till rackare ock hundkrängare, det är det vissa. Ock om jag får presentera, vad jag tänker, så kan densamme, som har hängt hunden, också kränga bälgen av honom, för det är rackarearbete tillhopa, ock klockaren har bra handlag, kan en se på Pollo.

Hon smakte på detta, ock så gick hon till klockarefrun för att klaga sin förlägenhet. Vi vet ju, vad detta var för en maggedusa. Ock hur hon bar sig åt, kom huden av Pollo samma natt, ock jag blev inte värdig att bereda den, utan det

gjorde Lena Franks man, som varit garvare, långt innan han fick fatt i henne.

I samma veva som jag fick mitt hundleberi, försvinner med ens alla Birkebjära kattor, de tama i all synnerhet, ock där var sorg efter dem i vart hus, också hos prästens, för vår friderinna hade två kattor, som var lika kloka ock förståndiga som hon själv.

Så snart Birkebjära fruntimmer träffades i de dagarna, var det intet annat än: »Har du sett min katt? Min katt har blivit borta.» Ock hit om här bara kattor, jämmer ock gnäll.

Men en dag, det var i början av mars, skulle vi ha ett slädparti. Ock som Lena Frank alltid räknades till ståndspersonerna, när hon för tillfället inte hade annat att göra, så skulle hon med på denna här galmäjan. Klockaren stod bakpå ock körde för henne. För att det skulle bli riktigt roligt, bytte männerna hustrur med varandra.

Lena Frank kom klivande ut till släden i en päls, som till print ock bit var så lik friderinnornas, att de blev blågula, så ont som de fick i levern vid den synen.

Klockaren baksnade också ock såg ut, som om han hade lust att få Lena Frank, för han — kan en väl tänka — tyckte, att det var rent konförmerande mot både prästerskapet ock adeln, att en nödvändig fru efterliknade deras högförnäma leverne. Då han nu satte sig tillrätta på kuskbocken, så lovade han sig själv, att hon skulle få åka, för se han varken hade stått eller väntade att komma i några omständigheter med henne.

Tre gånger la han Lena Frank i de värsta snödrivor han kunde se. Men hon aktade inte mer om det än gåsen om vattenhoen, för hon var van vid både lik ock olik skjuts i sitt brådstörtade ämbete. Men fjärde gången klockaren vände medarna i vädret på sin släde, kom Lena Frank på huvudet ner i en djup grop, ock snön var så lös, så att hela hennes överrede blev osynligt, ock fötterna med tillbehör gick som trumstickor i luften. Då måtte jag till för att dra upp henne, fast min friderinna skrattade, så hon kunnat ta döden av det.

Emellertid ligger flikarna av den nye pälsen med den ludna sidan uppåt, ock jag får där syn på bakdelen av vår blågrå katt. Nå så, min liv ock kniv, om hon inte gudar ut sig i baraste kattbälgar! tänker jag för mig själv, i det jag

stöter på klockaren ock låter honom se. Jo Lena Frank hade visat hans rödgrå misse det föraktet att sätta hans bälg just i bakvåden.

Men vi teg båda ock trabelerade med henne, tils vi fick upp henne igän, så katthåren rök omkring, ock sen körde klockaren skickligt ända fram till gästgivaregården.

Här skulle nu vara balsosité, med fyra fina kakor till var tekopp, ock dans ovanpå. Därför hängde alla fruntimmerna sina pälsar ock kappor i förstugan. Där skulle vi kuskar se till, att ingen drog av med dem. Lena Frank hänger också sin päls där, men med rättsidan vänd mot folk, för där var en mänsklig skiinkant, aekurat lik friderinnornas, utanpå katt-pälsen.

Det dröjde inte länge, innan klockerskan kom ut, som hon sa, för att ta in sina vantar, men egentligen för att dra känsel på sin kisse. Ock när hon funnit hans jordiska lemningar bakpå Lena Frank, drillade hon till på sin stockholmska med de orden, att »hade hon haft ett skålpund krut, så visste hon nog, var hon ville lagt'et.»

Ett litet bete därefter kom min friderinna ock låddes, att hon skulle tala med mig, men börjar så att treva bland kapporna. Jag tiger ock pekar på vår vackre murre ock hans maka. Hon sätter näsduken för ögonen; men när hon i hast luktat på en åderkolångsflaska, sansade hon sig ock gick in igän.

En momang därefter kommer den andra friderinnan helt frankt ock synar pälsen ock ser i den högra sidan sin svartmelerade kökskatt. Hon skrattar ock går. Sedan kom fruntimmerna, två ock två, ock sökte efter sina försvunna missar. Ja, hade inte Lena Frank varit så nödtorftig för Birkebjära, som hon var, så hade väl själva häljarps rättkatt tagit henne med hull ock hår.

Som det nu var, ville ingen av fruntimmerna säga något, så arga de än blev.

Men som det led längre utåt natten, kom prästen, min husbonde, ut ock viskade mig något i örat ock gav mig två kronor.

Vad jag skulle göra? A, just ingenting. Men det hände sig, att när hela sällskapet skulle till att spisa aftonsupé ock där var skäligen tyst i huset, började först en katt att jama ute i förstugan; så hördes det, som om två skrek; sedan blev

där en hel flock, som jämrade sig värre, än om det varit världens sista dag.

— Jag tror, att alla byns försvunna kattor är i förstugan, säger då klockaren.

Ock alla fruntimmerna — utom Lena Frank — låtsar, de vill ut ock se efter missarna.

— Nej, för all del, bliv inne, kära fruar! ropar då Lena Frank. Jag tyckte, jag såg skinnet av klockarens halvruktne Pollo därute, ock det är visst det som kattorna jämrar sig så illa över. Tag bort det gemena hundskinnet, du Sven! ropar så det kavata fruntimret ut i förstugan.

Den som blev tyst det var nog jag, ock aldrig fick friderinnan mig till att bära hundskinnet mera. Men Lena Frank svängde sig i de bortrövade kattbälgarna, som om det varit en hermelindrottningmantel.

— Ja, men nu skall Mattes i Truedstorp tala om någonting. Så började Mattes:

— En gäst ock främling är jag i detta lag, ock — vad som är attan värre gånger för mig — det belangar sig till att jag inte är hemmafödd i det mäktiga Rönnebergs härad, utan i Östra Göinge. Men en får väl leva ändå, om än en inte får äta flötamat ock åka var dag i halva hüllass. Som hin pojken sa, när han blev tillfrågad, hur han ville ha det, om han bleve kung. Men jag tror inte, jag vet att förtälja något, om ni inte vill höra

Hur jag gav en släng åt själve greven, när jag var på Hanaskog efter två fot kalk.

Om jag är undersåte under Hanaskog? frågte ni. Nej, för hela världen! Truedstorp hör inte dit nu för tiden. Men det var året innan jag fick torpet efter min svärfar, som den ena ladugårdsväggen blev skral. Det var vid den årstiden som rågen går i ax, ock gubben iddes inte köra till Hanaskog för

att köpa två fot kalk. Ock andra året, när vi sådde råg, vände äntligen gubben, den snåljobben, näsan i vädret, ock jag kunde gifta mig med Parnla, som jag hållit väl med två tre år i förväg.

Ja, en ska inte tala illa om de döde, ock jag skulle inte ha nämnt gubbafilen, om min Parnla varit dotter till sin far. Men se hans första kvinna var, om jag skall skryta, i släkt med den stora, mäktiga Onsgårdafamiljen, som blev utfattig genom att på ett ock samma år göra tie bröllop. Ett av dem var för min Parnlas halvbror, ock det var bröllop som alla räckte från den ena lördan till den andra.

Parnlas fars farbror var just han nämndemannen, som narade hin slättbon till att sitta en hel dag i skogen vid Onsgård ock försöka fånga harar på krok. Det är för rästen inte något dumt sätt, ock billigt är det. En passar bara på, när haren kommer sättande, kröker högra pekfingret ock kör kroken in därvidlag, som haren har sin febb, så sitter djuret fast.

Det var nu detta om Parnlas släktförhållanden. Om sommaren säx veckor efter gubbens begravning — som vi gjorde så hederlig, att ingen själ kom nykter därifrån — gifte jag mig. Ock fram på senhösten säger jag en dag till Parnla:

— Vi får allt lov att dokterera på torpet, eftersom gubben, den gamle halvslitne skofettaborsten, inte vann med den saken, säger jag. Jag får ta häst ock kärra ock köra till Hanaskog efter två fot kalk — efter då varande tideräkning, begrips.

Hon svarade ingenting till'et, för hästen hade jag inte fått med henne, utan den köpte jag på Ljungby sommarmarknad av en slättbo. Han trodde, att han lurade mig på handeln, när han i byte för horset fick en bock ock tre pund blå pottaska. Det förstås, att vi hade druckit bra likköp, innan handeln var riktigt avslutad. Slättbon bjöd på hela välfägnaden ock skröt med hur rik ock slug han var.

Nå ja, jag sätter hästen — han ser ut, som om han stått i slättbons stall ock fått mögel på skinnet, men det är eljes ett rart ök — jag sätter honom för kärren ock gnider i väg för att köpa två fot kalk på Hanaskog.

När jag då kommer i närheten av härrgården, så binder jag hästen vid ett träd ock tar betslet av honom, för att låta fålen beta av gräset på väggkanten. Ock så tänker jag själv gå fram till gården ock fråga, om jag kunde få köpa två fot

kalk där på Hanaskog. Bäst jag står vid kärran, kommer ett slags betjänt eller kammarhärre förbi, tittar på hästen ock säger, att det kreaturet skall vara bra klokt, om det kan finna något att äta bland allt det bräsket.

— A, svarar då jag, min häst är klokare än den fine härre, som skulle äta het mjölgröt för första gången ock lät den glida bredvid munnen ned på bara bröstet ock så tömde mjölkfatet i halsen för att lindra svedan. Ajöss så lång, härr kammarhärre! säger jag.

— Var skall det bära hän? frågar han då.

— Jag har kört hit till Hanaskog för att köpa två fot kalk, säger jag.

— Mäntro det. Var är du ifrån? frågar han.

— Från Rickarom, där karingen vände skinnkjorteln om, säger jag — för jag hade inte druckit duskål med honom.

Han baksnade förstås. Så sa jag i rippet:

— Eftersom jag har förmånen av att träffa en höglärd, så skulle jag gärna vilja fråga så fritt, om det är i lag tillåtet, att en man gifter sig med sin enkas syster?

Han begrundade frågan ock därpå säger han:

— Är det du själv som vill gifta dig med henne?

— Nää, härr kammarhärre, jag är gift med en, som inte är dotter till min döde svärfar.

Då begrep betjänten, att det måtte vara liksom knep vid släktskapsfrågan ock blir görveten. Men jag lät honom grunda, bäst han vann, på den saken, ock i det vi gick framåt mot härrgården, lät jag honom veta, att jag var den nye självvegaren till Truedstorp ock att Parnla är i släkt med Onsgårdafolket. Ock eftersom karlen talade så älvajäkers fint, som om där kommit en skvätt nu ock då ur en öronspruta, så fick jag i sinnet att också för honom berätta om Ola i Onsgårds, nämдемännens, sista tingsmiddag. Han brände sig så illa av den feta soppan, så att han i hastigheten »klämde katten». »Jag tror du nös, Ola», sa då dommaren försmädligt. Men Ola i Onsgård la skeden, knäppte sina händer ihop över sin mage ock sa andäktigt: »Låtom oss tacka ock lova för den som inte blev innebränd!»

Det var inte dumt av Ola i Onsgård, men det blev i alla fall den siste gången han satt till bords med dommaren, för han knallade av som nämдемän med detsamma.

Betjanten satte munnen i strut ock sa först »fi!» Sen frågade han, var jag tänkte styra hän för att köpa två fot kalk på Hanaskog ock om jag inte hade vett att gå till kontorsbyggnaden ock få en lapp från inspektoren.

Jag sa då ajöss till kammarhärren. Han var allt litet krum i levern över min språklighet. Ock jag vred så in på kontoret.

Där fanns ingen levande själ, mer än en upptrynig hund, i det yttersta rummet. Men när hunden gav hals, kom ett manfolk ut från det inre kontoret ock glodde på mig värre än Bollstofta tjur. Eljes såg han ut som folket är mäst, ock där var häller ingen grannlåt att se på hans kläder.

— God dag, tack för förste gång! säger jag ock räckte fram näven.

Men karlen var visst närsynt på ögonen, för han lät mig stå där som en pump med stängen i vädret. Han sa ändå minstingens tack till hälsningen.

— Jag har kört hit till Hanaskog för att köpa två fot kalk, säger jag.

— Jaså, svarar han ock blir stående som en målad bock.

Jag spräckte honom till på nytt ock sa:

— På vägen träffade jag en betjänt eller kammarhärre. Han sprack mig an ock sa, att om jag ville köpa två fot kalk på Hanaskog, så fick jag allt först trabelera mig hit på kontoret. Men kanske han har varit likaså rävapolisk mot mig, som blinde Pär var mot pigan, som följde honom över bäcken, säger jag, het i kalunet; för jag tyckte, att manfolket stod ock gjorde lanter med mig.

— Hur rävapolisk var Pär? frågar han då.

— Jo, säger jag, han kunde inte bärga sig för att flina, när tösen kavlade upp sina skört ute i bäcken. »Kan du se, ditt rälige liv?» skrek hon då till. »Nej, jag kan bara fundas», sa den blinde. Men tösen rände i väg ock lät Pär stå, där han stod. Ock så får jag nu också göra, för här finns nog ingen som kan ge mig en lapp på att jag köper ock betalar två fot kalk på Hanaskog.

— Ä, menar han, jag är väl inte blindare, än att jag kan skriva ett kvitto på två fot kalk. Men akta du dig för varan.

Blir den våt, tar den eld, ock du kan brinna upp ock dö efter denna färd till Hanaskog.

— Får bli därvid. Men jag får kanske ändå leva, tils jag får släckt kalken ock murat igän hålet på väggen därhemma. Eljes kanske min kvinna säger, liksom den ijälskjutne snapphanens hustru sa, när grannarna beklagade sorgen: »Lorteri med gubben», sa hon, »det är väl värre med det stygga hålet, som svenskarna skjutit i hans nya skjorta.»

Kontorskarlen drog på munnen, gick hän till ett väggskåp ock sa, att han hade velat bjuda på en sup, om där bara funnits något på flaskan.

— Det är kanske med honom, sa jag då, som det var med hin käringen. Mannen hannes sporde, vem som tömt hans flaskka, ock hon svarade: »Det har jag, far, för jag kan rakt inte tåla att se något starkt i huset.»

— Du är åtminstone klippt för tungband, tycker han ock ger mig äntligen lapp på att jag får hämta två fot kalk här på Hanaskog. Ock så går jag.

Hästen stod grant ock betade, där jag bundit honom. Jag körde fram till kalkugnen. Räcker så fram lappen ock säger:

— God dag! Jag har kört hit för att hämta två fot kalk här på Hanaskog.

— Det går för sig, säger kalkmästaren, tittar på lappen ock ger mig, vad jag skall ha.

Men nu började det klia i kakestan för mig, så jag band nock en gång hästen vid ett träd ock löste min matpåse. Just som jag tar den förste biten — det var till ock med spickepölsa ock kavring — kommer två karlar, som jag både kunde ock inte kunde ta för härrar. De hade grova rockar ock träskostövlar, men satte trynen i vädret som spanska grisar, ock jag sa till mig själv, som hin slättbon sa om göingarna, när han såg dem baka stenkakor: »Konstigt folk», sa han, »de torkar sin välling på stenar!»

Emellertid sprack den ene träskostövlade härren mig till helt frankt, utan att hälsa så mycket som goddag, ock frågade, var jag hade hemma ock vad jag hade i kärran.

— Jag är från Truedstorp, svarar jag ock skär mig en bra tvet pölsa.

— Från vårt Truedstorp? säger den andre ock tittar på kalkpåsen.

— Gevesen varit, som tysken säger. Men nu är det mitt, mäter jag. Eljes är det samma Truedstorp, där pästen för många år sen tog allt folket utom två käringar. De bröt sig igenom vakten, som härrgården ock byamännen satt för att hindra de sjuka från att få jälp. Jag var krum i levern, förstås, på de två härrarna från Hanaskog.

— Slingra inte, karl! Vad har du i säcken? röt den ene.

— Två fot kalk från Hanaskog, svarar jag ock filar av en skiva kavring.

— Du har väl så tusan häller! Här får ingen katt kalk, utan han har lapp från kontoret, väsnas den, som jag nu kunde ta för spektor.

— Jag är varken katt eller hund, men lapp från kontoret fick jag ändå, sa jag.

De två härrarna baksnade till, ock så förtäljde jag om hela min färd, från det jag talat med min Parnla om den dåliga väggen, tils nyss när jag fick två fot kalk på Hanaskog. Men ingen vidare historia följde då med, för i momangen bar det inte till.

— Hur såg han ut, som gav dig lappen? frågar då spektoren hövligt.

— A, som folket är mäst. Tänker, det var härrgårdens ryktare, mäter jag i min oskyldiga enfaldighet, förstås.

— Ryktare! Det har min liv varit själve greven! säger den andre.

Han var nog gårdsbokhållare, ock det väste i halsen på honom som på en halvkvald gåse, bara som han flinade ock daskade sig med nävarna på knäna.

Den andre bet sig i skägget ock bjöd mig köra fram till havrestacken med hästen ock själv följa med in på kontoret ock få nytt kvitto på min betalning för två fot kalk från Hanaskog.

Jag begrep nog schäsen. De ville ha mig in igän till greven för att göra mig haj. Men jag hade ju ingenting att krusa honom för, eftersom mitt Truedstorp inte hör till härrgården. Därför gick jag med dem.

Den som jag skällt för ryktare, satt immerfort på kontoret, ock där gick likasom ett smil över honom, när vi tren in ock

spektorn sa, att det var fråga om ett kvitto över två fot kalk från Hanaskog.

— Han hör inte till godset, säger spektorn ock pekade med pännan mot mig.

— Från Truedstorp, ett märkvärdigt ställe, la bokhållaren sitt ord till.

— Det ligger visst ensligt, menar greven rakt på måfå — för det var ju alla herrarnas mening att få roligt med mig.

— Ja, säger jag, stället är ändå inte så ensligt, som den stackars ärtan i härrgårdsfatet. För hon blev rent förskrädd, när ladufogdens sked var efter henne. Men jag har en granne, som är märkvärdig på så vis, att han inte tål kvinnfolk, utan sköter alla sysslor själv, mjölkar sina kor ock bär mjölksilen på sig natt ock dag, för att den skall bli torr.

— Det måste vara obekvämt, tyckte spektorn.

— Nej, alldeles tvärt om, härre, för han silar mjölken genom sin skjortgere.

— Filur! säger då själve greven.

— Filur! tog jag i. Nej, då skulle härr kontoristen ha sett en soldat, som hette Glans, det var en filur.

Ock så talade jag om en hel del galna pasascher om honom, däribland hur han en gång skrämt sprallan på ett halvtjog kvinnfolk, som en natt gick från ett kardgille. Den ullspegeln hade lagt sig i en rågång, där en självspilling är jordad. Glans hade satt brinnande fnöske på en nystfot, som han snurrade kring.

Härrarna trodde, att jag skarvade. Därför så upplyste jag, att Glans tillemmed varit i släkt med mig, för hans far hade i sitt första gifte min mors moster till kvinna, ock i sitt andra gifte hade han min fars halvsystem. Hon var en holiars rik gräbba, men hade en bror i moderns första gifte, ock han tog en tös, som inte egde mer än kläderna på kroppen. Hennes svärmor var en redig portuggla, som aldrig lemnade de unga i fred. Sonen la sig till att supa i förargelsen, ock när den fattiga svärdottern beklagade sig, svarade karingen — ja hon var, skam att säga, min farfars andra kvinna, om jag räknat rätt — »Kors, super min son!» sa hon. »Kanske han supit upp allt sitt eget ock börjat på ditt?»

Härrarna började nu tro mig; men i alla fall tog jag till att reda upp i hela Truedstorpa släktskapen, både på Parnlas

ock min sida. Då tog de tre härrastollarna till att skratta, som om de varit rakt ur stålet, ändå det var ju ingenting att ha roligt av. Men härrefolk kan en redig människa inte bli klok på.

Emellertid blev jag varm i hättan ock sa till mig själv: »Jag ska jaggu ge er meklament för det ni slår skrajtan i vädret i otid.»

Jag hade på spektorens målföre hört, att han var västgöte. Därför sa jag stillfärdigt:

— Härrarna ska inte slå opp skrajtan så starkt, att magarna går itu ock härrarna själva går i dukan, för det bleve kanske inte så lätt för er med slutlikviden, som det blev för hin västgöten.

— Tala om det! sa greven ock tittade under lugg på spektoren.

— Det var bara så, mälde jag, att västgöten låg på sitt yttersta. Prästen kom till'en ock förmanade honom att bekänna, att han var en fattig, syndig människa. »Nej pina död, jag gör la det!» sa knallen, »för jag har betalt köpmannen för vad jag har i påsen, ock i plånboken har jag la kontanta pängar.» — »Men du har i alla fall brutit mot sjunde budet», tyckte prästen. »Om jag har handlat med falska varor ock dragit till mig min nästas pängar, så har Nils Krok, Pälle i Svängen ock flere andra kunder lurat mig på betalning, så det går jämt upp», menade knallen. »Du har brutit mot fämte budet», påstod prästen. »Det är nog sant, att jag dräpt en spelevink till karl, en uslig liten puggetrådare var det, inte värt att tala om, för jag har i hans ställe skänkt världen två duktiga beväringspoikar, så i den saken har jag ett överskott», sa knallen. »Men du har tagit din nästas hustru!» dundrade prästen. »Det är la, med respekt sagt, en förbistrad ljuga, för jag lät Pälle Svantes hustru bli där hon var ock tog henne inte med mig. Men när jag själv kom hem, hade en kamrat dragit av med min kvinna, så att även där har jag något till godo i räkenskaperna», påstod västgöten.

Greven plirade med ögonen som en solblind källing, men bokhållaren rakt jämrade sig av skratt. Spektoren grinade så milt, som Önnestadsprästens ugnstekta grisar ock sporde, om jag hade någon prästhistoria i min språklåda, för sådana tyckte bokhållaren bäst om.

Aha, han är prästson, ock spektoren vill ta mig ock slå till honom med, deviderade jag för mig själv, men jag såg nock så enfaldig ut, som guss Kerstna med vångaledet om halsen.

— A, säger jag då, om en också inte är smålänning, kan en göra prästerna rättvisa för att vara påhållna människor, ock jag har hört förtäljas om en präst, som la sig stor vinning om att få gräset på kyrkogården till vinterfoder — för sin boskap förstås. Men bredvid kyrkan bodde där en torpare, som i denna här tetelogien tänkte så till vida detsamma som prästen, att han ville ha gräset till grönfoder åt sin häst. Så tog torparen ock band en påse under svansen på kraken, innan han om nätterna släpptes in bland de döde. Prästen såg nog, att gräset blev avbetat, men kunde inte för sitt liv begripa, vad det var för ett djur, som höll så hårt på renligheten, att inte det minsta fnyk syntes efter det. Prästen blev så konsternerad av detta, att han fick inte en blund i ögonen — nattetid vill säga — utan fattade beslutet att själv gå vakt på kyrkogården. Redan första natten bar det så till, att öket lagt sig mittpå gången, där prästen gick fram, ock så stod han på huvudet över kraken, fick tag i påsen ock behöll den som ett vittnesbörd emot torparen.

Så kallade han torparen till förhör. Genast, utan att säga ett ord, höll prästen fram påsen med hästapärorna. Då slog mannen ihop sina nävar ock sa: »Nej kors, så tavarlig vår präst är, som tar öken till jälp för att fylla prästsäcken! Det kan en säga, att detta har varit i påse, innan det kom i säck.»

Nu var det spektorn som hade roligast. Men greven ville nock liksom mäkla fred emellan härrarna, för han sa så rappt:

— Var ligger enkannerligen ditt Truedstorp? ock så fick jag tillfälle att också ge honom in för loppor.

— Har härr kontoristen aldrig varit där? Det är eljes inte så farligt att fara dit sommartiden. Men eljes så hände det en vinter, att när greven på Hanaskog red dit för att syna torpet, som i den tiden lydde under godset, så frös den höge härren näsan av sig ock blev så galen i hättan över denna mallören, att han sålde torpet. Vadan det egentligen är en grevenäsa som Parnla ock jag kan tacka för att vi inte är hovabönder — —

Ja, gott folk på detta hedervärda kardegille, det var enkannerligen bara min mening, att ni skulle få höra, vilken släng jag gav greven, när jag köpte två fot kalk på Hanaskog. Allt det andra kom med av oförakt, liksom den bordsbönen som hin vedkastaprästen läste över liket.

— Jag kan se både på klockan ock på mor, att vi mäst kardat nog igenom både ull ock människor, sa husbonden, så nu vill jag bara sluta kardegillet med en pasascha om

Fastlagsriset.

I mina pojkår var fastlagsriset lika säkert som pannkakor vitetisdag ock grönkål skärtorsdag. Ock för att roligheten inte skulle glömmas, kom säljekäringar till byarna med stålträdsställningar, omvirade med mångfärgade lappar ock utstyrda med pappersstjärnor. Men detta var bara till en prydnad, för det rätta riset kom inte i bruk förrän påskafton eller snarare påskdagsmorgon.

I mitt föräldrahem hade vi några år en kökspiga, som var lika bred, som hon var lång, ock där var jämt ock nått sådan fason på henne, att en kunde se, vilket som var huvudet ock vilket som var benen. Men aldrig fattades hon fästmän, för hon tänkte aldrig på att någon skulle gifta sig med henne.

En påsk — det var samma år jag läste mig fram — var Karna, som hon hette, kommen på kant med vår störsträng ock hade pratat om, att han förgäves gjorde sig grön för vår stugpiga. Därför trodde hon, att det gällde hennes breddside, när hon nu såg honom binda ett orimligt ris.

Det var mot reglerna att läsa eller haspa dörren, där en låg den natten. Men en kunde lägga försät eller ställa bänkar ock bråte innanför dörren, så en kunde vakna vid bullret.

När Karna hade slutat sina sysslor påskafton, tog hon stugpigan till råd, hur de båda bäst skulle kunna fri sig för att bli risade. Jag stod på lur i bakstugan för att höra, om pigorna

ämnade basa på mig eller på drängarna. Ock jag förstod snart, att jag skulle ha en portion björkfett. Ock kunde de komma till att risa störsträngen, som för tillfället låg i kistkammaren, så skulle de inte spara riset.

Därpå spände de två pigorna ett rep framför inre sidan av pigkammardörren ock satte lutfiskbaljan liksom en råttfälla, ock så la de sig.

Jag hade stor lust att öppna dörren ock ta bort försåtet; men stuggpigan Ingrid sov bara med ett öga i sender, för hon var van att passa på barn. Karna kunde en gärna ha burit bort, utan att hon vaknat.

Här är ingenting annat att göra än sitta uppe, tänkte jag. Så tog jag mig en näve röda påskägg i bakstugeskåpet samt en del annan nattmat, ock gick så in i kammerset, där jag hade min säng.

När det led emot älvatiden, slogs där larm på porten. Störsträngen steg upp för att öppna, ock när min mor hörde, vem det var som kom, gav hon drängen befallning att väcka Ingrid, så hon kunde reda säng åt gästen. Oss emellan sagt, var det en friare till min mor, för hon var då enka. Själv vände hon sig mot väggen ock sa, att hon inte tog emot nattramnar.

Drängen hade, yrvaken som han var, glömt, vad dag eller natt han gick uti, öppnar så dörren till pigkammaren ock står på huvudet över repet ner i fiskbaljan, så luten sprutar högt i vädret. I blinken var Ingrid ur sängen, för hon hade lagt sig i kläderna. Men Karna sov som en död. Drängen, Klemmed hette han, läste norrbaggaböner, så håret kunde resa sig, över sådana försåt, satta för folk som bara skulle väcka. Men Ingrid sprang ifrån hela redligheten ock lät honom samsas med lutfisken, bäst han kunde.

Han var lika våt som den; men det första han tänkte på, sen han fått luten ur mun ock ögon, var, hur han skulle kunna ge pigorna tack för sist. Att basa om Karna vore en lätt sak, bara han tog deras eget ris. Men det stred emot reglerna att ge påskris under förnatten, ock det var egentligen den skälmska Ingrid han ville åt. Där stod två bäddade sängar i pigkammaren, för när vi hade jälpkvinna, så låg hon i den ena av dem. Där kryper nu Klemmed i smyg ner i dynorna, sedan han tagit pigornas ris till sig. För det var hans mening, att de själva

skulle få slita det, så fort första hanegället var inne. Men den våte drängen blev snart så varm ock god i den mjuka sängen, att han somnade från alltihop.

Emellertid kommer Ingrid in i kammerset ock skall ta fram lakan åt gästen. Det var en lanthandlande från småländska gränsen, Bengt Smult kallades han. Ock när Ingrid såg, att jag var ljusvaken, talade hon om, hur Klemmed oskyldigt blivit blött ihop med lutfisken, ock att han i förargelsen lovat ge henne ock Karna påskris, så de aldrig skulle glömma't. »Men nu har jag», säger hon, »båsat in småländingen i hans kammare, så att när Klemmed bytt om kläder ock kommer dit, är sängen upptagen.»

— Skulle vi då inte kunna ge Smulten fastlagsris, du Ingrid? frågade jag. — Jag tyckte jag skulle kunnat slita upp en hel riskvast på honom, om jag fått lov.

— Jag vet inte, om mor skulle tycka om det, svarade hon ock sprang ut. Men jag föresatte mig att söka upp Klemmed för att få hjälp av honom till att risa både Smulten ock pigorna.

Klemmed var likvisst inte att finna varken i drängkammaren eller i stallet, ock så misstänkte jag, att han gömt sig i bakstugan, därför sökte jag nu där. I detsamma kommer Ingrid från sitt bestyr med Smulten ock vill gå in ock lägga sig. Men först tar hon bort repet ock lutfisken, spänner repet innanför köksdörren ock sätter baljan där som rättfälla. Hon väntade Klemmed från det hållet, ock så skulle han åter i lag med lutfisken, tänkte hon.

Ingrid trabelerar inte tystare med allt detta, än att drängen vaknar. Men han ligger rent orörlig under den tjocka dynan, ock Karna »syr skor», så fönsterrutorna darrar.

Det skall den snåle ligga där, tänker Ingrid ock går fram till den andra sängen, ock ser sig inte för bättre, än hon sätter sig mitt på drängens bröst, så han vrålar till som en tjur.

Aha! tänker hon, det är Klemmed. Detsamma tänkte jag, när jag hörde vrålet, ock jag ut ock flyttade repet ock baljan tillbaka till pigornas dörr. För nu trodde jag, att någon av dem skulle komma först ut för att stänga in fången. Men i stället var det Ingrid som, sittande på hans bringa, hade fått tag i riset ock lägger om honom, så gott det gick, medan han

hade kläderna på. Ock när han äntligen kommer lös från hånne ock vill ut, står han på huvudet igän i lutfiskbaljan.

Han upp igän ock ner i drängkammaren för att, som han lovat, väcka de andra drängarna vid hanegället ock skicka dem in för att risa pigorna. För själv höll han sig eljes för fin till att vara med på den leken. Han bara band fastlagsrisen. Nu kunde kamraterna gärna få ett eller två lutbad, så skulle de akta sig för att pika honom med de han fått, ifall den saken blev känd.

Men Ingrid snokade snart upp mig. Hon unnade Karna en väckelse, när hon kunde sova i allt detta stör, ock så banade vi väg för dem, som komma skulle, ock la en liten grynsäck i den tomma sängen. Så gömde vi oss i bakstugan, där vi kunde höra allt.

Snart kom de andra drängarna smygande över gården ock in i köket ock gled mycket försiktigt fram i den mörka kammaren — det var skumt, för fönsterna hade stängda luckor. De valde var sin säng, ock nu följde ett basande, de två risen riktigt ven i takt med varandra. Ock som Karna skrek för två, så märkte den ene drängen inte, hur tyst hans offer förhöll sig, utan han bara slog ock slog på den arma grynsäcken, ända tils Ingrid med ett tänt ljus i handen står i dörren ock spörjer, vad korngrynen gjort för ont, eftersom de skall späkas.

Drängarna ut, ock Karna, som fått alla sängdynorna över huvudet, drogs fram av Ingrid. Hon inbillade hånne, att hon — Ingrid — legat på sin plats bredvid kamraten, ända tils drängarna skurit av repet ock burit bort baljan. Då först hade hon sprungit upp, men reglerna förbjöd ju att väcka någon, som togs på sängen av fastlagsriset.

Karna trodde vart enda ord, men var så arg, så att hon svor på att någon skulle ha påskris av hånne. Hånnes tanke föll på mig, ock därför fick jag i hast satt repet för pigornas dörr, ock lutfisken kom åter ut ur bakstugan.

Ingrid hörde mina påsksysslor, därför talade ock resonerade hon med Karna, så hon kom inte till redig tanke, förrän hon låg framstupa över lutfisken. Men därvid sprang träbanden på baljan, så Karna låg liksom en strandad val ock piskade vatt-net med sina ullsockar, ock blåste ock snörvlade lut genom näsa ock mun.

Vid larmet kom mor ut för att höra, om det var annat än fastlagsris på färde. Jag hade då krupit fram ur mitt gömställe ock passade på att fråga, om vi finge lov att gå ut i kistkammaren.

— I kistkammaren? Är det Klemmed som skall ha fastlagsris? säger mor småskrattande.

— Ja, han ligger ju där, vet jag, svarar jag nog så oskyldigt.

— Gärna för mig. Men Karna skall vara ensam om saken, hör du det, Ingrid! Björn, du går genast in.

Aldrig i mitt liv har jag blivit så glad som vid dessa min mors ord, för nu förstod jag, att hon unnade den efterhängsne småländingen en bra aga, för det han vågade fria till henne, en skånsk fribondes enka. Jag hade helst velat ta henne i famnen, men jag var ju för stor till det.

Karna fick i hast några torra kläder på sig. Sen svängde hon fastlagsriset ett par varv i den utspillda luten, innan hon på bara fötterna gled ut i kistkammaren.

Som hon slog honom, hon, den starka, fyrkantiga Karna, ock som han skrek! Men hon hade slängt sängdynan över Smulten ock blev i sin goda tro, att det var Klemmed hon späkte med det våta björkriset.

Saken blef häller aldrig sedan klar för Karna, för Smulten med häst ock kärra var ur gården, innan husfolket kom upp för att se påsksoolen dansa på himlen. Men Klemmed ock Karna blev båda lika rasande, när jag sjöng:

Jälp, himmel! nå, där för han över disken,
rakt i en så, där krögarmor har fisken,

för de trodde, att jag diktat den visan om dem ock fastlagsriset.

Ock nu, god natt ock farväl med er alla! Tack för allt detta roliga ock för det ni så bra kardat både ullen ock vår nästa!

Ordlista.

abermal ett »aber», ett »men» vid något.

agud »avgud», självsvaldig unge.

arkeli oväsen.

attanhalare (attan aderton) någonting långt.

bakstuga bakrum (till bakning).

bandhätta huvudbonad för flickor vid konfirmation ock bröllop.

benä av gå fort.

bete (»bede») stund.

bora hål.

bräske stort ogräs såsom kardborrar o. dyl.

brödhumpling tjockt bröststycke.

bäckamannen näcken.

bälg (»bälen») skinn, hud.

droen hin onde.

dukan: gå i d. dö.

dynekista kista för bolster.

dyredom: i d. dyrt.

däkel eller däker djävul.

efter: nära efter nära på.

evelig: många eveliga gånger många många gånger.

febb kort svans.

fjas käraste.

fjumsa fumla.

fjåla fullstoppa.

flöt grädde.

flötamat sur limpa med påbredd sur grädde.

flötasked sked att skumma grädde. framtiden våren.

frågeboken en förklaring till katekesens förklaring, framställd i frågor ock svar.

fundas känna, förnimma, tänka.

förfimrad förlägen, tafatt.

förskärrad förvirrad.

glött barn.

gridsk glupsk, snål.

grunkor pängar, värdesaker.

gräsmör smör, kärnat då korna äta färskt gräs (gå på bete).

grölling barn.

gubbañl gubbstut.

guda ut (utguda) styra ut sig påfallande.

guss Kerstna (guss guds) en-faldig, pjoskig kvinna. Jfr »i

guss namn», »guss hus» o. s. v.

gästös gäsvakterska.

görveten nyfiken.

ha något på sig betyda något.

Det har ingenting på sig, sa pigan, födde ett naket barn (ordstäv).

hamsa prata i vädret.

hardiäss mod.

hin (subst.) fan.

hin (pron.) den, en viss.

holians tämligen.

hors häst.

hoseskaft strumpskaft.

hovabonde (»hoa») frälsebonde.

hängla (med) smeka, kurtisera.
 hjälarp hälvete.
 härdar (»härer») skuldror.
 (den) härniga den här.
 hönting litet barn.
 höst både års- ock skördetiden.

kakestan magen.
 kalun mage ock tarmar i nötboskap ock får.
 kammerset handkammaren.
 kaputta avliva; stuka.

kardegille | lag, sällskapskrets; gil-
 kardelag | leslag, arbetsbyte emellan en del familjer.
 | Jfr »mögge» (gödselgille), »skättegille» (brytgille) då linet beredes m. fl.

kavring torkad sur limpä.
 kistekammare rum för klädkistor m. m. dyl.
 klabberi förtretlighet.
 knep magplågor, knip.
 knott stött, kort.
 källan frossan.
 källing kattunge.
 kännelig lätt att igänkänna.

lanter upptåg.
 leberi livré.
 likköp traktering efter avslutad handel.
 lillstuga rum innanför storstugan.
 livgås avelsgås, som ej skall slaktas.
 ljuga lögn.
 ljusvaken fullt vaken.
 lyx lögn.
 laddes (inf. låss) låtsade.
 lägga till lägga på, låta leva som avelsdjur.

mackador matador.
 maggedusa »medusa», stor klumpig kvinna.
 maka laga (det så), ställa till.

maskerera maskera.
 mastig mustig.
 minstingens åtminstone.
 minstpiga tjänstflicka underordnad störstpigan.
 mora husmor.
 mökgille gödselgille.

nattly natthärbärge.
 nattravn (»nattravn») gast.
 nederdel (»nördel») nedre delen av de lintyg, som voro gjorda av två slags linne.
 nock ännu (även = nog).
 nästsyskonbarn nästkusiner, kusinsbarn.

olika icke hålla för olikt, olämpligt.
 omskylla urskulda.
 otydd oskyld, icke i släkt.

Parnla = Pernilla.
 pigghus pigkammare.
 pileknäck sup.
 portuggla ugglä.
 prima yra; breda sig, skryta.
 print: »till print ock bit» fullständigt.
 prästbonde arrendator av prästhemman.
 puggetrådare (»poggetrövare») »grodtrampare» (skällsord).
 påhållen sparsam.

radänga lång rad (mäst om snack ock prat).
 råttkrut (»rötttekrud») arsenik.
 rälilig ful.
 rävapolsk slug.

sicken sådan.
 sinkadus örfil.
 skamma sig blygas.
 skjortgere nedre delen av skjortan.
 skofettaborste skosmörjeborste.
 skrajtan gapskratt.
 skrämmerlig förskräcklig.

skäver engelska sjukan (barnsjukdom).

släktbände (av band) stor släkt, som håller samman även i ont. smörtopp smör, upptornat till en hög, rund, krusad topp i en mindre skål.

snaggen: mitt i ansiktet.

sneg falsk ock slug.

snoppa snyfta.

snåljobb snålvarg.

sprackan: få s. på få nys om. sprallan konvulsioner.

spräcka till (pret. sprack ock spräckte) tilltala.

stuggpiga städerska ock vävpiga.

stähäj mycket väsen.

stör stök ock bråk.

störsträng gårdsdräng, den främste drängen.

störstpiga främsta pigan.

summa sig besinna sig.

svinböste bogen eller skinkan på ett svin.

tavarlig ordentlig (jfr ta vara på).

tiskande viskande.

trallaretaska väska, som bars av tattare o. dyl. folk.

trena (pret. tren) stiga.

trössa gå ock trampa fram ock åter.

tvebockad sammanböjd.

tvet (»tved») ett stort oformligt stycke (t. ex. bröd eller ost).

tyckefrö trollmedel för att väcka kärlek.

ugnsskiva övre skivan på en ugn av järn.

upplöt övre delen av lintyg.

vedkastapräst den person, som läser över ett lik, innan detta föres från hemmet. Denna bön lästes i Östra Göinge härad vanligen på vedbacken, »vedkastan».

vin gällt skrik.

vysta kasta.

vända gitta, bry sig om.

vängaled grind vid åker.

väggknarren väggsmeden (insekt).

värahorn vädurhorn.

äcka: stå för äckan ansvara för.

öronly öronljud.

överdyna överbolster.

6000196336

Göteborgs universitetsbibliotek

